

**KÜRESEL TERÖRİZMİN DÖNÜŞÜMÜ:
İRAK VE ŞAM İSLAM DEVLETİ (İŞİD) ÖRNEĞİ¹**

İskender KARAKAYA²

ÖZ

Terörizm, şiddeti ya da şiddet kullanma tehdidini siyasal amaçları gerçekleştirmek için bir araç olarak kullanma eylemidir. Bu makale küresel terörizmin dönüşümünü, Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) üzerinden açıklamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla öncelikle, terörizm ve uluslararası terörizm kavramları tanımlanmış, sonrasında ise İŞİD'in tarihi, kurumsal yapısı ve özellikleri anlatılmıştır. Makalede El-Kaide'nin küresel terörizmin ortaya çıkışını, İŞİD'in ise küresel terörizmin dönüşümünü gösterdiği savunulmaktadır. Sonuç olarak, İŞİD'in post-El-Kaide yapısında olduğu; Irak ve Suriye'deki toprak kayıplarına rağmen küresel olarak varlığını sürdüreceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küresel Terörizm, İŞİD, Arap Baharı, Küreselleşme, El-Kaide.

¹ Bu makale 2017 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Programında savunulan "Küresel Terörizmin Dönüşümü: El-Kaide'den İŞİD'e" başlıklı tezden türetilmiştir.

² Dr. Öğretim Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü, iskender.karakaya@bozok.edu.tr

**TRANSFORMATION OF GLOBAL TERRORİSM:
AS AN EXAMPLE OF ISLAMIC STATE OF IRAQ
AND AL-SHAM (ISIS)**

ABSTRACT

Terrorism is an act of violence or a threat of violence as a tool to pursue political goals. This article aims to explain the transformation of global terrorism based on Islamic State of Iraq and Sham (ISIS). For this purpose, terror and terrorism are primarily defined, and the history, organizational structure and characteristics of ISIS are explained. In this article, it is argued that while Al-Qaeda symbolizes the emergence of global terrorism", ISIS turns out to be an example of transformation of global terrorism. In conclusion, it is seen that ISIS has similar characteristics with al-Qaeda called post-Al-Qaeda, and it will globally survive although it has lost lots of its lands in Syria and Iraq.

Key Words: Global Terrorism, ISIS, Arab Spring, Globalization, Al-Qaeda.

GİRİŞ

Terörizm, konusu uluslararası ilişkiler açısından hep tartışma konusu olan önemli başlıklardan biridir. “Tedhiş, yıldırma, korkutma” anlamlarına gelen terör kelimesi, “siyasal amaçları gerçekleştirmek için örgütlü, sistemli ve sürekli bir strateji” olarak değerlendirildiğinde terörizm kavramına dönüşmektedir. Terörizm bu çalışmada “siyasal terörizm” olarak ele alınmıştır.

Bu makale siyasi terörizm bağlamında, uluslararası terörizmin bir dönemini yansıtan küresel terörizmi ve onun dönüşümünü ele almaktadır. Uluslararası terörizm kavramı, “içeriği ve tekrarı uluslararası sonuçlara neden olan terörist eylemler” olarak tanımlanabilir. Bu amaçla, David C. Rapoport’un uluslararası terörizmi dört ana dalgada açıklayan yaklaşımı kullanılmakta ve Rapoport’un dördüncü dalga olarak isimlendirdiği “din esaslı dalga”nın küresel terörizm olarak ortaya çıktığı iddia edilmektedir. Küreselleşmenin bir anlamda siyasal ve teknolojik alanda dünyayı birleştirme iddiası yanında, ekonomik anlamda ürettiği eşitsizlikten Ortadoğu coğrafyasının da etkilenmesi, ancak dünyanın diğer bölgelerinden farklı olarak siyasal anlamdaki Filistin Sorunu, İran İslam Devrimi ve SSCB’nin Afganistan’ı işgali gibi gelişmelerin bu terör dalgasının küresel terörizm olarak ortaya çıkmasına neden olduğu, motive ettiği düşünülmektedir. Bu terör dalgası hem El-Kaide hem de İŞİD örneklerinde olduğu gibi küreselleşmenin bütün imkân ve kabiliyetlerini kullanmaktadır. Buradaki ideolojik motivasyon ise Selefi-Vahhabilik ve Selefi-Cihatçı yaklaşımlardır. Bu dalgadaki terör örgütleri radikal selefi örgütler olarak da nitelendirilmektedir. Bu açıdan El-Kaide küresel terörizmin ortaya çıkışını simgelemektedir. El-Kaide, SSCB’nin Afganistan’ı işgali sonrası bölgeye gelen mücahitlerin sonraki süreçte temelini oluşturduğu ve 1990’lar boyunca ABD ve müttefiklerini hedef alan saldırılar gerçekleştiren, 11 Eylül 2001 sonra küresel anlamda yapılanan küresel terör örgütüdür.

İŞİD ise küresel terörizmin dönüşümünü göstermektedir. Tarihsel süreci 1999’a kadar geri giden ve Irak’ta gelişip, büyüyüp, Arap Baharı sonrası Suriye’de de varlık gösteren örgüt, bu süreç içerisinde Tevhit ve Cihat Örgütü, Irak El-Kaidesi, Irak İslam Devleti ve sonunda İŞİD adını alarak evrimsel bir süreç geçirmiştir. İŞİD, hem klasik terör faaliyetlerini kullanan, El-Kaide benzeri bir ağ/network yapısını sahip ama onu aşan bir şekilde Suriye’de bugün toprak

hakimiyetini büyük oradan yitirse de “devlet benzeri bir yapılanma” içerisinde giren küresel bir terör örgütüdür. IŞİD, El-Kaide'nin de amacı olan küresel hilafet devletini, teoriden pratiğe çevirmiş ve Ortadoğu'da kısa bir sürede olsa yaşatmıştır. Kendine ait ordusu, yöneticisi, finans kaynakları olan, belirli bir toprak üzerinde hakimiyet kuran, para basan ve adına vergi dediği gelirleri olan örgüt, hem yer altı ve yer üstü kaynaklarından yararlanmış hem de klasik terörizm faaliyetlerini sürdürmüştür. İnternet başta olmak üzere, sosyal medyayı ve basını etkin bir şekilde kullanmış, bu doğrultuda kendisine biat eden diğer terör örgütleri yoluyla da propaganda faaliyetleri ve eylemler gerçekleştirmektedir.

152

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Bunlarla beraber IŞİD'in önce Irak'ta sonra da Suriye'de ortaya çıkışı hem yerel, hem bölgesel hem de küresel güçlerin politikalarını etkilemiştir. Irak'ın büyük kısmını işgal eden örgüt, Irak Merkezi Yönetimi ile mücadeleye girişmiş, Suriye'de hem YPG/PYD ile hem de Suriye Rejimi ile savaşmış, Rusya ve ABD'nin hava taarruzlarına uğramış, Türkiye, İran ve diğer bölge ülkeleri ile de mücadele etmiştir. Bu makale IŞİD'in yapısını ve küresel terörizmin dönüşümünü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. TERÖRİZMİN TANIMI VE ULUSLARARASI TERÖRİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Kökünü “terrere” kelimesine dayanan terör sözcüğü; “korkutmak, yıldırma, korku salma ve dehşete düşürme” anlamlarına gelmektedir. Ancak, terör ve terörizm kelimeleri farklı anlamlar ifade etmektedir. Terörizm kavramı, “siyasi amaçla, sistemli, örgütlü ve sürekli terör faaliyetlerinde bulunmayı yöntem olarak kullanan bir strateji” olarak tanımlanabilir. Bir başka deyişle terörizm, “şiddeti içeren, siyasal amaçlı propaganda faaliyeti” olarak da ifade edilebilir. Elbette terörizmin, “siyasal terörizm” olarak ele alındığı da vurgulanmalıdır (Çakmak, 2006: 29). Terörizmin uluslararası boyutu, onu uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukukun da gündemine sokmuştur. “Uluslararası terörizm” kavramı ise “içeriği ve tekrarı uluslararası sonuçlar doğuran terörist faaliyetler olarak tanımlanabilir (Saraçlı, 2007: 1057).

Bu makalede, “küresel terörizm” kavramı ele alınacaktır. David C. Rapoport, uluslararası terörizmi dört dönemde ele almaktadır

(Rapoport, 2008). Buna göre; Birinci dalga 1880-1920 yıllar arasında görülmüş olup, "Anarşist Dalga" olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde, eylemlerin türü suikastlar; eylem yerleri ise şehirler olarak görülmüş, Rusya'da ilk terör örgütü Narodnaya Volya (Halkın İradesi) örgütü ortaya çıkmış ve anarşi doktrini ortaya atılmıştır. Bu dönemde, Rus toplumundaki sorunlar ve bunları çözmek için şiddete başvurulması normal algılanmış ve devlet, görevlilerini öldürenlerin, "ben teröristim" demeleri toplumda meşru algılanmıştır. Terörizm bu dönemde bir strateji olarak ortaya çıkmış, politik bir karaktere bürünmüş ve Ermeni Hınçak ve Makedonya Devrimci Örgütü gibi diğer örgütlerin doğuşuna katkıda bulunmuştur (Rapoport, 2008: 39-40).

İkinci dalga, 1920-1960 arası görülmüş ve "Anti-Kolonyal Dalga" olarak isimlendirilmiştir. Bu süreç, Haziran 1919'daki Versay Barış Antlaşması ve self-determinasyon prensibi ile başlamıştır. İrlanda Kurtuluş Ordusu (IRA) bu dönemde en dikkat çeken grup olmuştur. Terörist gruplar, SSCB dışında birçok yerde gözükmüş bu dönemde Yemen, Cezayir ve İrlanda vb. yeni devletler ortaya çıkmıştır. Eylem şekli polislere saldırılar, eylem alanlarında ise daha çok kırsal ön plana çıkmıştır. Terörizm sözcüğü burada artık "kötü" anlamda kullanılır olmuş, devletler ise kurulu düzene karşı çıkan bu grupları "terörist" olarak ilan etmişlerdir (Rapoport, 2008:40-41).

Üçüncü dalga, 1960-1980 arası görülen, "Yeni Sol Dalga" olarak isimlendirilmektedir. Bu dönemde, ABD'nin Vietnam'da yaşadığı yenilgi, terörist örgütler için motivasyon kaynağı olmuştur. Batı Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF), İtalya'da Kızıl Tugaylar, Japonya'da Japon Kızıl Ordusu vb. gruplar ortaya çıkmıştır. SSCB bu gruplara destek vermiştir. Eylem alanı şehirlerde yoğunlaşmıştır. Birinci dalgadaki Nechaev'in, "Devrim Klavuzu"nun yanında bu dönemde Carlos Marighella'nın "Şehir Gerillasının El-Kitabı" popüler olmuştur. Bu dönem aynı zamanda, radikalizm ve milliyetçiliğin birleştiği bir dönem olarak öne çıkmıştır. Eylem şekilleri; "elçiliklere yapılan baskınlar, uçak kaçırma ve rehin alma"dır. 1972 Münih Olimpiyatları Katliamı, 1973'te FKÖ'nün Hartum'daki Suudi Arabistan Elçiliğini basması, 1979'da İtalyan Başbakanı Aldo Moro'nun, Kızıl Tugaylar tarafından kaçırılması önemli eylemler olarak öne çıkmıştır. Bu dönem 1980'den itibaren gerilemeye başlamış ve 1982'de İsrail'in, Lübnan Bekaa Vadisinde FKÖ kamplarına yaptığı

operasyonlarla bu dalga sona erme sürecine girmiştir (Rapoport, 2008:41-42).

Dördüncü Dalga, 1979'da başlayan ve hala devam ettiği düşünülen "Din Esaslı Dalga"dır. Rapoport'a göre üç önemli olay, bu dalganın ortaya çıkmasında etkili olmuştur: Birincisi; 1979'da İran'da gerçekleşen İslam Devrimidir. İkincisi, yine aynı yıl SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesidir. Üçüncüsü ise, 1979'da gerçekleşen Mekke'deki Kâbe Baskını olayıdır. Bu dalgada, Afganistan İşgali ve sonrası ortaya çıkan El-Kaide, bu dönemin simgesi haline gelmiştir. El-Kaide, hem küresel bir terör örgütü olarak ortaya çıkmış, hem de dinsel hedeflerle hareket etmektedir. Küresel terörizm bu dalgada ortaya çıkmıştır. Bu dalganın finansal kaynağı ise Usame bin Ladin'dir. El-Kaide, bütün Müslümanların, şeriat kurallarına göre yönetileceği "tek bir devlet" arayışındadır. El-Kaide, her yerden insan toplayabilen ve alışlagelmiş örgüt yapısının dışına çıkan esnek bir örgüt olarak yapılanmıştır. İntihar saldırıları karakteristik eylem türünü göstermektedir. Buna ek olarak; suikastlar, rehin alma ve adam kaırma eylemleri gerçekleştirmektedir. Rapoport'a göre El-Kaide ilk etapta, ABD askerlerini Müslüman coğrafyadan dışarı çıkarmayı istemekte, daha sonra Irak ve Filistin meselelerini çözüme kavuşturmayı amaçlamaktadır (Rapoport, 2008:43-45). Bir başka deyişle bu dönemde din motifli terörizm, küreselleşmenin imkân ve kabiliyetleri ile küresel terörizm haline gelmiştir.

Dördüncü dalganın karakteristik yapısını açıklayan "din motifli terörizm" kavramını da açıklamak gerekmektedir çünkü küresel terörizm, din motifli terörizm olarak, 1980 sonrası El-Kaide ile somutlaşmış ve anlam bulmuştur. "Din motifli terörizm" kavramı, Gus Martin'e göre "bir tür politik şiddet" olarak tarif edilmektedir." Din motifli terörizm, "inancın şanlı zaferi amacıyla, terörizmin gerçekleştirildiği ve yönetildiği bir politik şiddet tipidir". Terör eylemleri, amaçlananın gerçekleşmesi için icra edildiğinden dolayı, eylemi gerçekleştirenin bu dünyada ya da diğerinde mutlaka ödüllendirileceğine dair bir inanış mevcuttur (Martin, 2006: 183-184). Diğer taraftan Kegley, 11 Eylül ile beraber daha da adından sıkça söz ettiren küresel terörizm üzerine bazı tespitler yapmaktadır. Kegley'e göre küresel terörizm ölümcüldür. Bunun yanında, "küresel, yani uzak sınırların önemini yitirdiği ve örgütlenmenin ağ şeklinde olduğu bir yapıdadır. İlaveten, terörizme karşı önlemlerin anlamsızlaştığı ve alışılmışın dışında kendine özgü, yoğun katımlı, yıkıcı ve

profesyonelce düzenlenen bir özelliktedir. Son olarak, siviller tarafından sürdürülen, ileri teknolojisinin kullanıldığı, yüzyıllardır kabul edilen moral değerlerin ve legal normların reddedildiği, şiddetin bir bakıma araçsallaştırıldığı ve şiddet üzerinden propagandanın küresel ölçekte gerçekleştirildiği bir terörizm türü olarak tanımlanmaktadır (Kegley, 2008:4).

Giriş kısmında da vurgulandığı ve yukarıda anlatılanların devamı olarak İŞİD, küresel terörizmin dönüşümünü gösteren bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü İŞİD, hem klasik terör eylemleri gerçekleştiren, hem El-Kaide benzeri bir ağ yapılanması olan hem de devlet benzeri bir örgütlenme yoluna giden terör örgütü olarak küresel terörizmin dönüşümünün somut örneğidir. İŞİD, El-Kaide'nin uzun dönemde gayesi olan "küresel hilafet" fikrini teoriden pratiğe dökmüştür. Bir başka ifadeyle El-Kaide, küresel terörizmin ortaya çıkışını, İŞİD ise dönüşümünü ifade etmektedir. Bu noktada İŞİD'i ortaya çıkan tarihsel süreç, İŞİD'in örgütsel yapısı, ideolojisi, eylemlerine değinmek gerekmektedir.

2. İŞİD'İN ORTAYA ÇIKTIĞI SİYASAL ORTAM VE GELİŞMELER

Küresel bir terör örgütü yapılanmasına sahip olan İŞİD'i ortaya çıkaran ve gelişimini sağlayan faktörler çok boyutludur ve üç başlık halinde ele alınabilir. Birincisi; Selefi-Vahhabi akımın varlığı ve Selefi-Cihatçı ideolojisinin etkisidir. Buna İŞİD'in ideolojisi kapsamında değinilecektir. İkincisi; ABD'nin 2003'te gerçekleştirdiği Irak'ı işgali sonrası Irak'ta yaşanan gelişmelerdir. Üçüncüsü ise, 2011'de Tunus'ta patlak veren ve Arap Baharı olarak bilinen olayların Suriye'ye yansması ve başlayan Suriye İç Savaş sonrası, o zamanki adı ile Irak İslam Devleti'nin (İİD), İŞİD'e dönüşme sürecidir.

2.1. ABD'nin Irak İşgali Sonrasında Irak'taki Gelişmeler

2003 yılında ABD'nin Irak İşgali ve sonrasındaki Irak'ın yeniden inşası sürecindeki başarısızlığı ve ülkedeki istikrar ortamının kaybolması, ülke içerisinde İŞİD ve benzeri grupların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Stansfield, 2016: 168).

ABD, Mart 2003'te Irak'ı işgale başlamış ve Başkan George W. Bush, 1 Mayıs 2003'te Irak'ta kontrolün sağlandığını ve savaşın bittiğini ilan etmiştir. İşgal ile birlikte Irak'ın yeniden yapılandırılması süreci başlamış ama aksaklıklar da buna eşlik etmiştir. Örnek verilecek olursa bir görüşe göre, en az 500 bin asker ile yapılması gereken harekât, 173 bin kişi ile gerçekleştirilmiş bunun sonucunda sahada hakimiyet sorunları meydana gelmiştir. Bununla birlikte sınırların da iyi kontrol edilememesi, devam eden süreçte terör gruplarının Irak'a rahat bir şekilde girmesine de izin vermiştir (Salihi, 2017:199).

156

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Irak'ta işgal sonrası oluşacak yeni yönetim için ilk girişim, 20 Ocak 2003'te yapılmış ve "Yeniden İnşa ve İnsanı Yardım Bürosu (ORHA)" kurulmuş ve başına Jay Garner atanmıştır. ORHA kısaca, "Irak halkına gönderilen yardımların denetlenmesi ve ülkenin yeniden inşasını gerçekleştirmeyi" amaçlanmıştır. Ancak Garner'ın Irak'ı tanımaması ve bürokratik yapıdaki başarısızlık sonucu görevinden alınması sonucu, 11 Mayıs 2003'te görevi Paul Bremer devralmıştır. Garner, ORHA'yı feshetmiş ve Geçici Koalisyon Yönetimini kurmuş ve devamında BM ile yapılan anlaşma gereği egemenliğin Iraklılara devri için "Geçici Irak Yönetimi" kurulmuştur (Salihi, 2017:202-204; Stansfield, 2016:169-171).

Hem Bremer hem de GKY, Irak'ın yeniden inşası sürecinde birçok adım atmıştır. Bunlardan en önemlisi "Baasızlaştırma" adı verilen Saddam döneminde görev yapmış birçok Baas Partisine mensup insan görevlerinden alınmıştır. İlâveten, polis ve askerler görevlerinden alınmış, terhis edilmiştir. Bu amaçla, İçişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığında çalışan 385 bin asker, 285 bin polis ve yaklaşık 50 bin özel kuvvetler personelinin devlet ile ilişkisi kesilmiştir. Bu durum, güvenlik ve bürokrasi anlamında ülkenin yetişmiş ve kalifiye insan gücünün dışarıda bırakılması sonucu yaşanan otorite boşluğu zaafına doğrudan etki etmiş, bununla da kalmayarak, bu asker ve polislerin bir kısmı sonraki süreçte Zerkavi'nin Irak'ta kurduğu yapılanmalara katılarak, Irak Merkezi Hükümeti güçleri ile de savaşmaktan geri kalmamıştır (Salihi, 2017:206).

ABD'nin Irak'ı işgali ile ortaya koyduğu gerekçeler üç grupta toplanmıştır. Buna göre ABD, Saddam'ın kitle imha silahlarına sahip olduğunu düşünüyor, Irak'a demokrasi getirmek istiyor ve Irak'ın El-Kaide ve onunla bağlantılı gruplarla iş birliği yaptığını inanmaktaydı (Fukuyama, 2006:87; Atwan, 2016:31). Irak'ta demokrasinin olup

olmadığı başka bir tartışma konusu olarak kalırken, Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olduğu ve El-Kaide ile bağlantısı dönemin ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell tarafından 5 Şubat 2003'te, BM nezdinde öne sürülmüştür. ABD tarafından, Irak'ın El-Kaide ile 1990'lardan o zamana kadar irtibatta olduğu, Kuzey Irak'taki Ensar El-İslam isimli örgüt ile rejimin bağlantısının olduğu ve bunlara ek olarak Irak'ın, 11 Eylül 2001 saldırılarını El-Kaide ile beraber planladığı da ortaya atılan iddialar arasında olmuştur (Katzman, 2008:2).

Diğer taraftan, Irak'ta El-Kaide'nin varlığı, ABD'nin Irak'ı işgali sonrası net olarak gözükmemiştir. 2003 öncesine dair ortaya atılan iddialar ise ispatlanamamıştır. Irak'ta El-Kaide yapılanması, bir sonraki bölümde anlatılacağı şekilde İŞİD'in öncülü olan Tevhid ve Cihat örgütünü kurmuş olan Ebu Musab El-Zerkavi'nin Irak'a gelmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Zerkavi, 11 Eylül öncesi Afganistan'a, sonrasında oradan İran üzerinden Irak'ın kuzeyine geçmiş ve burada Ensar El-İslam ile irtibatta bulunmuştur. Sonraki dönemde ABD'ye karşı Irak'ta başlayan direnişe liderlik edecek, El-Kaide Merkezi ile yakın ilişki kuracak ve bir süre El-Kaide'nin Irak'taki kolu olan "Irak El-Kaidesini" yönetecektir (Erkmen, 2014).

2.2. Arap Baharı ve Sonrası Suriye'de Yaşanan Gelişmeler

2010 yılında Tunus'ta başlayan ve 2011'de Mısır, Libya, Bahreyn gibi ülkeleri de içine alan protesto gösterileri ile yayılan olaylar silsilesi "Arap Baharı"³ olarak bilinmektedir. Bu dönemde Tunus'un lideri Zeynel Abidin bin Ali, halka reform vadedmesine rağmen büyüyen olaylar sonucunda ülkeyi terk etmiş, Mısır'da ise 30 yıllık Hüsnü Mübarek yönetimi devrilmiş, Libya'da ise Muammer Kaddafi, uluslararası müdahale ve yaşanan iç savaş ile birlikte Ağustos 2011'de devrilmiş ve birçok ülkede protestolar ve çatışmalar yaşanmıştır (Erlich, 2014:82; Anderson, 2013:71).

Suriye'de ise Arap Baharı'nın etkisi, Mart 2011'de ülkenin güneyinde bir kent olan Dera'da yazı yazan rejim aleyhtarı kişilerin tutuklanması

³ Arap Baharı'nın fitilini yakan gelişmeler, Tunuslu, üniversite mezunu ve işsiz olan ve geçimini işporta satıcılığı ile sağlayan Bouazizi'nin tezgâhına polisler tarafından el koyulması ve Bouazizi'nin 17 Aralık 2010'da Sid Buzid kentinde kendisini yakması sonucu başlamıştır.

ile başlamıştır. 15 Mart, “öfke günü” olarak ilan edilmiş ve rejime muhalif gruplar ve insanlar ülke genelinde kitlesel protesto gösterilerine başlamıştır. 18 Mart’ta ise, Cuma Namazı sonrası, Halep, Şam, Lazkiye, Banyas, Hama, Humus gibi büyük şehirlerde olaylar çıkmış, polis bu çıkan olaylara müdahale etmiş ve hayatını kaybedenler olmuştur. Suriye Rejimi bu çıkan olayları bastırmak için bazı önlemler⁴ hayata geçirdiyse de bunlar olayları yatıştırmaya yetmemiştir. Temmuz 2011’de muhalif kesim, İstanbul’da “Ulusal Kurtuluş Konferansı”nı düzenlemiş ve Suriye’deki mevcut rejime karşı bir araya gelme çağrısı yapmıştır. Bu süreçte çatışmalar ülke çapında Muhalifler ile Rejim arasında devam etmiştir. Suriye Rejimi, Temmuz ve Ağustos 2011 boyunca Hama, Humus ve Lazkiye’de operasyonlarına devam etmiştir. Özgür Suriye Ordusu da bu dönemde oluşmuş ve İç Savaş daha sonraki süreçte karmaşık, çok boyutlu bir hale gelmiştir⁵ (Polat, 2016a:142-143).

O dönemdeki ismi ile Irak İslam Devleti’nin (İİD) Suriye’de İç Savaşa katılması 2012 yılında gerçekleşmiştir. İİD’nin lideri Ebu Bekir El-Bağdadi, İİD bünyesinde savaşan Suriyelilerden oluşan bir grubu Suriye’ye göndermiş ve Ocak 2012’de Suriye halkına ve dünyaya orada savaşan savaşçıları kastederek, “Nusret Cephesi (NC)”nin kurulduğunu ilan etmiştir. NC, Suriye’nin kuzeyi başta olmak üzere çeşitli başarılar elde etmiş, Şam, Halep, Humus, İdlib başta olmak üzere birçok şehirde başarılar kazanmıştır. IŞİD’in tarihsel gelişimi bölümünde de anlatılacağı üzere sonraki süreçte, El-Bağdadi, Nusret Cephesinin başarıları karşısında NC’nin, İİD’ye bağlılığını garanti altına almak istemiş, bu amaçla Nisan 2013’te İİD’nin NC ile birleştiğini ilan ederek, Irak ve Şam İslam Devleti’nin (IŞİD) kurulduğunu açıklamıştır. Fakat bu durum NC ve lideri Culari tarafından kabul edilmemiş, NC, bu durumda El-Kaide ve lideri Zevahiri’ye bağlılığını bildirmiştir. Bu süreçte El-Kaide ile IŞİD

⁴ Dera valisi görevden alınmış, askerlik 21 aydan 18 aya indirilmiş, kısmi af kabul edilmiş, 1963’ten beri yürürlükte olan OHAL’in kaldırılacağı, ekonomik ve sosyal reformlar yapılacağı, siyasi katılımın artması, 300 bin Suriyeli Kürde nüfus cüzdanı verilmesi vb. sözler verilmiştir

⁵ Suriye İç Savaşı daha sonraki süreçte, ABD ve Rusya gibi küresel güçlerle, Türkiye, İran, Irak gibi bölgesel güçlerin bunun yanında PYD-YPG gibi etnik unsurların, Nusret Cephesi, Ahraru Şam gibi terör örgütlerinin dahil olduğu çok aktörlü bir yapıya dönüşmüştür.

arasındaki iplerde tamamen kopmuş, Şubat 2014'te El-Kaide'den yapılan açıklama ile yeni adıyla İŞİD'in, El-Kaide ile hiçbir bağlantısının kalmadığı ilan edilmiştir (Abboud, 2016:104-105).

Bir değerlendirmeye gidilecek olursa, Irak İslam Devleti'nin 2012 sonrası kaybettiği gücünü, Irak ve sonrasında Suriye'de yeniden toparlamasının birinci nedeni ABD'nin Irak'taki askerlerini çekmesi olurken diğer bir önemli sebep ise, Arap Baharı ile Suriye Rejiminin ülke genelinde kontrolü yitirmesi ve ülkeden oluşan güvenlik boşluğu sebebiyle radikal selefi gruplar (İŞİD, El-Kaide) başta olmak üzere ülkeye gelmesidir. İŞİD de bu boşluktan kendi adına yararlanmışır.

3. İŞİD'İN GELİŞİMİ, İDEOLOJİSİ, ÖRGÜTSEL YAPISI VE EYLEMLERİ

3.1. İŞİD'in Kuruluşu ve Gelişimi

Kısa adı İŞİD olan Irak ve Şam İslam Devleti, Irak'ta ortaya çıkmış, Suriye'ye doğru gelişim göstermiş ve örgütsel yapısı ile küresel boyutta faaliyet gösteren bir terör örgütüdür. İŞİD, ilk olarak ortaya çıktığı 1999'dan günümüze kadar farklı isimler almış ve sonunda 29 Haziran 2014'te Musul'un işgali ve hilafetin ilanı ile beraber "İslam Devleti"ne dönüşmüş ve propagandasını bu doğrultuda yapmaya başlamıştır. Aşağıdaki tabloda İŞİD'in kurulduğu günden günümüze kadar aldığı isimler yer almaktadır (Özer, 2016:257; Zelin, 2014:1).

Tarih	Örgütün Adı	Bağlı Olduğu Örgüt	Bulunduğu Ülke
1999-2004	Tevhid ve Cihat Örgütü	---	Afganistan ve Irak
2004-2006	İki Nehir Topraklarındaki El-Kaide (Irak El-Kaidesi)	El-Kaide	Irak
Ocak 2006	Mücahitler Şura Konseyi	El-Kaide	Irak
Ekim 2006-2013	Irak İslam Devleti	El-Kaide	Irak ve Suriye
2013-2014	Irak ve Şam İslam Devleti	-----	Irak ve Suriye
2014 -	İslam Devleti	-----	Irak ve Suriye

İŞİD'in kuruluşu Ebu Musab El-Zerkavi'nin 1999 yılında Afganistan'da kurduğu Tevhid ve Cihat Örgütüne (TCÖ) kadar uzanmaktadır. Bundan sonraki süreçte Zerkavi, 2001'de önce İran'a sonra da Irak'ın kuzeyine geçmiş burada Ensar el-İslam isimli örgütle

temas kurmuştur. TCÖ, 1999-2004 arası faaliyetlerini sürdürmüş, Mart 2003'te ABD'nin Irak'ı işgali sonrası ortaya çıkan direnişin önde gelen aktörlerinden bir tanesi olmuştur. Zerkavi bu dönemde Usame bin Ladin ile temasını sıklaştırmış ve kendisi ile anlaşarak, TCÖ, Ekim 2004'te "İki Nehir Topraklarındaki El-Kaide / Irak El-Kaidesi (Tanzim Kaidat el-Cihad fi Bilal el-Rafidayn) ismini almıştır. Örgüt Ekim 2004 - Ocak 2006 arası faaliyetlerini bu isimle gerçekleştirmiştir. Bu dönemde Usame bin Ladin, Zerkavi'yi El-Kaide'nin Irak'taki uzantısı olarak görmüş, Zerkavi ise ABD işgali sonrası Irak'ta başlayan direniş sırasında, Anbar, Diyala, Babil gibi şehirlerde büyük başarı göstermiş, gücünün zirvesine çıkmış ve kendisine "Felluce İslam Halifeliğinin Emiri" olarak biat edilmiştir. Ocak 2006'da Irak'taki beş Sünni örgüt bir araya gelerek "Mücahitler Şura Konseyini" kurmuştur. Burada direnişi güçlü kılmak, yabancı savaşçılarla ilgili şikâyetler ve uygulanan şiddet yöntemleri vb. gerekçeler rol oynamıştır. Haziran 2006'da düzenlenen bir hava saldırısı sonucu Zerkavi hayatını kaybetmiştir. Zerkavi sonrası örgütün liderliğine Ebu Hamza El-Muhacir geçmiştir. Ekim 2006'da Irak İslam Devleti (İİD) ilan edilmiş, liderliğini ise Ebu Hamza El-Muhacir devralmıştır. Irak'taki direniş sırasında büyük başarılar sergileyen İİD, ABD'nin 2007 sonrası uygulamaya koyduğu ve Sünni aşiretleri bir araya getirerek kurduğu Sahva (Uyanış) Birlikleri ile olan mücadelede gücünü kaybetmeye başlamıştır. 2010'da bu sefer Ebu Hamza El-Muhacir ve Ebu Ömer El-Bağdadi bir saldırıda hayatlarını kaybetmişler ve örgütün liderliğine Ebu Bekir El-Bağdadi gelmiştir. Bu tarihten sonra ABD'nin Irak'tan çekilme süreci, Suriye'de başlayan İç Savaş ve güvenlik sorunları ve Irak'taki mezhepçi politikalar vb. nedenlerle İİD tekrar toparlanma sürecine girmiştir. Bununla birlikte İİD, Suriye'ye Suriyeli İİD mensuplarını yollamış ve El-Nusra olarak örgütlenmesini sağlamıştır. Ancak daha sonraki süreçte NC ile anlaşmazlıklar meydana gelmiş, İİD, İŞİD'e⁶ dönüşmüş ve bölgede mücadele farklı bir boyut kazanmıştır (Schrader, 2017:2-18; Erdoğan ve Deligöz, 2015:6).

⁶ İngilizce kullanımda örgüte ISIL (Islamic State of Iraq and Levant) da denilmekte, Türkçe kullanımında ise Arapça kısaltması olan DAESH (Dawlat Al-Islamiyah f'al-Iraq Wa Belaad Al-Sham) isimleri de kullanılmaktadır.

3.1.1. Ebu Musab El-Zerkavi'nin Liderliği Dönemi (1999-2006)

3.1.1.1. Tevhid ve Cihad Örgütü Dönemi (1999-2004)

1966'da Ürdün'de dünyaya gelen Ebu Musab El-Zerkavi, SSCB'nin Afganistan'ı işgali sonrası Afganistan'a gitmiş ve savaş sonrası 1992'de Ürdün'e geri dönmüştür. Ürdün'de 1993'te bir baskında yakalanmış ve 1999'a kadar hapisanede kalmıştır. Hapisanede geçirdiği dönemde Selefî akımlardan etkilenmiş, hapisaneden çıktıktan sonra Usame bin Ladin ile görüşmek için Afganistan'a gitmiştir. Bu dönemde Zerkavi ile Ladin arasında fikir ayrılıkları olmuş⁷, bununla birlikte Ladin tarafından kendisine finansal destek sağlanmış, kamp yeri tahsis edilmiş ve Afganistan'ın Herat bölgesinde kendi örgütünü meydana getirmiştir. Tevhid ve Cihad Örgütü (TCÖ) denilen bu yapılanmaya çoğunlukla Avrupa'da sürgünde olan Ürdün, Filistin ve Suriyeli militanlar katılmıştır. Zerkavi 2001'de, ABD'nin Afganistan'ı işgali sonrası, İran üzerinden Irak'ın kuzeyine geçmiş ve burada El-Kaide ile bağlantısı olduğu iddia edilen Ensar El-İslam ile bağlantı kurmuştur (Gürler ve Özdemir, 2014a:116-117; Özer, 2016:258-259; The Islamic State Mapping Militant Organizations, 2017). Bu dönemde TCÖ genişleme ve etkinlik sağlamak için dört ana hedef belirlemiştir: Bunlar; "ABD ile silahlı mücadele etmek; Irak güvenlik güçleri ile mücadele ve iş birliğini önleme; ülkedeki yeniden inşa sürecini baltalama ve son olarak Sünni-Şii çatışması çıkarma" olarak sıralanabilir. TCÖ bu dönemde 2003'te Ürdün Büyükelçiliği, BM Karargâhı ve Necef'teki kutsal İmam Ali Camiine saldırılar düzenlemiştir (Kirdar, 2011:3-4; Erkmen, 2014:1-2).

3.1.1.2. İki Nehir Topraklarındaki El-Kaide Dönemi (2004-2006)

Zerkavi, Irak'ta, ABD güçleri ve Iraklı direnişçiler arasında yaşanan ve "Birinci Felluce Savaşı olarak adlandırılan çatışmalarda ön plana çıkmıştır. Gerek liderlik vasfı gerekse de karizmatik kişiliği büyük

⁷ Zerkavi, Ürdün ve İsrail'e yönelik "yakın düşman (near enemy)" politikasını benimserken, Ladin için ABD odaklı "uzak düşman (far enemy)" siyaseti öncelik arz etmiştir.

sempati toplamıştır (Gürler ve Özdemir, 2014a:117). Felluce Savaşının sonrası yerel direnişçiler tarafından kendisine, “Felluce İslam Halifeliği Emiri” olarak biat edilmiştir. Bu dönemde Zerkavi ile Ladin arasındaki ilişkiler artmıştır. Zerkavi, Ekim 2004’te Ladin’e bağlılığını bildirerek TCÖ’nün adını “İki Nehir Topraklarındaki El-Kaide” olarak değiştirmiştir. Örgüt “Irak El-Kaidesi” olarak da isimlendirilmektedir (Kirdar, 2011:4). Bu birleşmenin hem Zerkavi hem de Ladin açısından stratejik açıdan önemi vardır. Zerkavi bu anlaşma ile El-Kaide’nin adını, geniş ağını, finansman kaynaklarını kullanabilecek, bölgede El-Kaide’nin temsilcisi olarak savaşçı sayısını arttırabilecekti (Zelin, 2014:2). Öte yandan Ladin ise, Irak’ta direnişin yükseldiği ve ABD’nin zorlandığı bu dönemde El-Kaide’nin Irak’ta bayrak göstermesini istemiş ve Zerkavi’den bu amaçla yararlanabileceğini düşünmüştür (Gerges, 2009:258). Ladin, Zerkavi’nin taktiklerini ve özellikle Şiilere karşı tutumunu onaylamasa da Irak’ta gittikçe ünlenmesi ve onu El-Kaide bünyesine alarak direnişin daha da güçlü olacağı, bunun da El-Kaide’ye yarar getireceği düşüncesinde olmuştur. Zerkavi, El-Kaide Merkezi ile sorunlar yaşamasına⁸ (Brisard, 2007:217-231) ve hayatını kaybettiği Haziran 2006’ya kadar, Irak El-Kaidesi bünyesinde savaşımaya devam etmiştir. Irak’ta Şiilere yönelik sert tutumu ve saldırıları Sünni-Şii geriliminin tırmanmasına yol açmıştır. 2005 yılında Irak’ta düzenlenen seçimlerin boykot edilmesini istemiş ve Şiilerin iktidara gelmesine neden olmuştur. Zerkavi bu dönemde Şiilere yönelik sert tavrını sürdürürken, El-Kaide’nin iki numarası Eymen El-Zevahiri tarafından mektupla uyarıldıysa da tutumun da bir değişiklik olmamıştır. Bununla birlikte Irak’ta düzenlenen Aralık 2005 Seçimlerinde, Sünni vilayetlerde katılımın yüksek olması, Zerkavi ile Sünni kesim arasındaki problemlerin ortaya çıktığını da gösteren bir başka gelişme olmuştur (Gürler ve Özdemir, 2014a:118-121).

⁸ Zerkavi ve Ladin arasındaki mektubun tam metni için bkz: Jean Charles Brisard, *Zarkavi*, Ankara, Elips Kitap, 2007, s. 217-231.

3.1.2. Irak El-Kaide'sinin Düşüşü: (2006-2012)

3.1.2.1. Mücahitler Şura Konseyi'nin Kuruluşu (Ocak 2006)

2006'nın Ocak ayında Irak El-Kaidesi ve beş Sünni direniş grubu⁹ (Özer, 2016:259) bir araya gelerek "Mücahitler Şura Konseyini (MŞK)" oluşturmuşlardır. Bu konseyin amaçları; Irak El-Kaidesi bünyesinde savaşıyan yabancı militanlara yapılan eleştirileri gidermek, Sünni direnişte ortaya çıkan sorunları ele almak, birliği sağlayarak bir çatı örgütlenme oluşturmaktır. Konsey, yerel güçlerle işbirliği içinde olduğunu göstermek için Nisan 2006'da liderliğe aynı zamanda bir Iraklı olan Ebu Ömer El-Bağdadi'yi getirmiştir. Bunun amacı, Irak El-Kaidesi'nin, Iraklı yerel unsurlarla ve halkla iş birliği içerisinde hareket ettiğini, onları kontrol altına alma gibi bir niyeti olmadığını göstermek içindi. Fakat, MŞK uzun süre devam etmemiş, Ekim 2006'da Irak İslam Devleti (İİD) kurulmuştur. Ebu Ömer El-Bağdadi, İİD'nin liderliğini sürdürmeye devam etmiştir. Buradaki temel gaye, yabancı savaşçılardan hazzetmeyen yerel direnişçilerin olası bir yabancı lidere karşı tepkisinin önüne geçilmesidir. Bu dönemde Irak El-Kaidesi'nin liderliğine gelen ve Ebu Ömer El Bağdadi'yi örgütün başına geçiren, Ebu Eyub El-Mısri ile El-Bağdadi'nin aynı kişi olduğu sanılmıştır. (Gürler ve Özdemir, 2014:121-122; Katzman, 2008:12-13).

3.1.2.2. Irak İslam Devleti Örgütü (Ekim 2006 - 2013)

Zerkavi, Haziran 2006'da ABD'nin düzenlediği bir hava saldırısı sonucu hayatını kaybetmiştir. Zerkavi'nin ölümü sonrası MŞK'nın başına Ebu Hamza El-Muhacir geçmiştir. Gerçek adı Ebu Eyyub El-Mısri olan El Muhacir, El-Kaide'nin önde gelen isimlerinden Eymen El-Zevahiri ile de geçmişten tanışıklığı vardır. Mısırlı olan El-Mısri, Mısır İslami Cihad Örgütünde Zevahiri ile beraber çalışmış, daha sonra El-Kaide'ye katılmıştır. El-Mısri patlayıcılar konusunda uzman olmasının yanı sıra, Irak El-Kaidesi'ne mensup militanların Irak'a geçişleri konularında önemli katkılar sağlamıştır. Ebu Hamza El-Muhacir, MŞK'ya, "Sahabelerin Askerleri", "Fatihler Ordusu", "Muzaffer Mezhep Ordusu" vb. birkaç grubu da ekleyerek Ekim

⁹ Bu örgütler; El-Kaide, Jaysh el-Fatiheen, Jund El-Sahaba, Katbiyan Ansa el-Tevhid vel Sunnah, Jeish El-Taiifa el-Monsoura'dan oluşmaktadır.

2006'da "Irak İslam Devletini (İİD)" ilan etmiştir. İİD'nin başına ise Ebu Ömer El-Bağdadi getirilmiş, El Muhacir ise Savaş Bakanı olarak görev almıştır (Gürler ve Özdemir, 2014a:118-119; Acun, 2014:2; Schrader, 2017:5).

İİD'nin ilanı sonrası örgüt bölgedeki aşiretlerle sorun yaşamış ve hepsinin desteğini sağlayamamıştır. Bunun birkaç sebebi vardır: Birincisi, Sünni direnişçilerin buldukları bölge, hem Kuzey'deki Kürtler bölgeleri hem de Güney'deki Şiiilerin yoğun olarak bulunduğu Basra bölgesine oranla petrol ve diğer yer altı kaynakları bakımından zengin değildir. Bundan dolayı yeni kurulacak bir devlet fikri burada yaşayan Sünnileri ekonomik anlamda sıkıntı içerisine sokabilecektir. İkincisi, böyle bir girişimde hem Irak yönetimi hem de uluslararası toplumun karşı çıkacağına inanılmaktadır. Üçüncüsü, Irak El-Kaide'sinin ele geçirdiği bölgelerde, kadınların giyim kuşamına karışılması, alkol satışının yasaklanması ve erkeklerin sakal bırakmasının zorunlu hale getirilmesi gibi uygulamalar tepki çekmekteydi. Dördüncüsü, Şiiilere uygulanan anlamsız ve orantısız şiddetin yanında ekonomi kötüye gitmekte, birçok iş yeri kapanmakta ve Irak El-Kaide ile yerel aşiretler arasında güç mücadelesi başlamaktaydı. Bu durum İİD'ye yönelik Sünni Uyanışın (Sahva) başlamasına giden sürece neden olacaktır (Gürler ve Özdemir, 2014a:122-123; Katzman, 2008: 11-12).

3.1.2.3. Irak İslam Devleti – Sahva (Uyanış) Hareketi Mücadelesi

2007 yılında Irak'taki ABD güçlerinin başına David Petraus'un gelmesi ile ABD yeni bir savaş stratejisine geçmiştir. Bu süreçte önce Irak'taki ABD askerlerinin sayısı artırılmış, 28.000 yeni ABD askerinin Irak'a gelmesi ile beraber ABD'nin Irak'taki asker sayısı 168.000'e ulaşmıştır. Buna ilaveten Petraeus, İİD'ye karşı yeni bir askeri strateji uygulamaya koyma yoluna gitmiştir. "Balığa karşı denizi örgütlemek" (Weiss ve Hassan, 2016:83-84) olarak adlandırılan bu plana göre, İİD'nin uygulamalarından rahatsız olan Sünni grupların ve aşiretlerin, bu örgütle aralarına mesafe koymasına karşılığında kendilerine silah ve cephane sağlanacağı ve mali destekte bulunulacağı garantisi verilmiştir. Bu yeni oluşuma Sahva (Uyanış) Birlikleri adı verilmiştir. (Özer, 2016:260-61).

İİD ile Sahva Birlikleri arasındaki çatışmalar 2006'nun yaz aylarında başlamış, Eylül 2006'dan sonra birçok aşiret reisi bir araya gelerek mücadeleye katılmıştır. İİD bu mücadelede askeri ve mali anlamda büyük kayıplar vermiştir. 2008 yılında 2.400 İİD üyesi öldürülmüş, 8.800 tanesi de yakalanmıştır. Bu dönemde yaklaşık 15.000 savaşçısı olduğu sanılan İİD için bu rakamlar büyük önem arz etmektedir. Savaşçıların çoğunu kaybeden İİD, bu dönemde bombalama ve adam kaçırmaya eylemlerine devam etmiş ancak 2011'de aktif savaşçı sayısı 800-100 arasına düşmüştür. 2010'da İİD'nin 36 üst düzey yöneticisi öldürülmüş ve aynı yıl örgütün üst düzey iki ismi Ebu Hamza El-Muhacir ve Ebu Ömer El-Bağdadi öldürülmüştür. Örgütün bir sonraki lideri ise Ebu Bekir El-Bağdadi olacaktır (Kirdar, 2011:5; Lewis, 2013:9; Özer, 2016:261).

3.1.3. Ebubekir El-Bağdadi ve Genişleme: 2012 Sonrası İİD

Ebu Eyub El-Mısri ve Ebu Ömer El-Bağdadi 2010'da ABD'nin gerçekleştirdiği bir baskında öldürülmüşlerdir. Irak İslam Devletinin bir sonraki lideri ise Ebu Bekir El-Bağdadi olmuştur (Alexander ve Alexander, 2015:5-6). Asıl adı İbrahim Avad İbrahim el-Bedri olan El-Bağdadi, 1971'de Irak'ın Samarra şehrinde dünyaya gelmiştir. Bağdat Üniversitesinden İslami Çalışmalar bölümünde 1996'da lisans, Saddam İslami Çalışmalar Üniversitesi'nde Kuran çalışmaları programında 1999'da master ve 2007'de doktora mezun olmuştur. Amcasının yönlendirmesiyle Müslüman Kardeşler Hareketine sempati duymuş ve bir süre sonra Selefi-Cihatçılığı benimsemiştir. Irak'ın 2003'te ABD ve koalisyon güçleri tarafından işgali sonrası, Ceş Ehl el-Sünni ve el-Cemah isimli örgütün kurulmasında rol aldı. ABD güçleri tarafından 2004'te Felluce'de tutuklandı ve 10 ay süreyle Bucca Kampında hapis yattı. Tutukluluğu boyunca kendisine dine ve Kuran'a adanmış Bağdadi, hapisanede Saddam'a sadık eski Baas unsurlarını da içeren birçok farklı gruptan insanla iyi ilişkiler kurmuştur. Kasım 2004'te serbest kaldı hem bu insanlarla ilişkilerini koparmadı hem de Zerkavi'nin liderlik ettiği Irak El-Kaidesi temsilcileriyle bağlantı kurdu. 2006'da Irak İslam Devleti'nin ilanı sonrası, dini alandaki uzmanlığı sonrası örgütün Şeriat Komitesinde yönetici pozisyonuna getirildi. Zerkavi'nin ölümü sonrası yerine gelen Ebu Ömer El-Bağdadi tarafından koordinasyon komitesine atandı ve Irak'taki komutanların denetiminden sorumlu oldu. Ebu Ömer El-Bağdadi'nin ölümü sonrası Örgütün Şura Konseyi, Ebu Bekir El-Bağdadi'yi yeni lider olarak seçmiştir. (McCants, 2017).

El-Bağdadi İİD'nin başına geçtiği dönemde Sahva Birlikleri, İİD'ye karşı mücadelede başarılı olmuş ve İİD'nin 2008-2011 arası dönemde güç kaybetmesini sağlamıştır. Devam eden süreçte ABD ile Irak arasında imzalanan anlaşma sonucu, 2011 yılında ABD birlikleri Irak'tan çekilmiştir. ABD'nin Irak'ta düzeni sağlamadan ve istikrarlı bir yapı oluşturmadan çekilmesi var olan kaosu daha da arttırmıştır. Bu karmaşık süreçte İİD, 2011 yılında dağılma sorunu ile karşı karşıyayken, 2012 ile eylemlerini yoğunlaştırmış ve toparlanma sürecine girmiştir. Bu değişimin üç nedenden dolayı olduğu öne sürülebilir: (Gürler ve Özdemir, 2014:2-3). Birincisi, Irak Başbakanı Maliki'nin Şii mezhepçi politikaları Sünni kesim üzerinde rahatsızlık uyandırmış, birçok aşiret İİD'ye destek vererek militan kazanmasına yardımcı olmuştur. İkincisi, ABD Irak'tan çekilme sürecinde Sahva unsurlarının Irak ordusuna katılmasını ve bunların maaşlarının Irak tarafından ödenmesini istemiştir. Maliki bunu reddetmiş ve sayıları yaklaşık 100 bin olan Sahva birliklerinin orduya katılmasına engel olmuş ve bunların İİD saflarına katılmalarının önünü açmıştır. Üçüncüsü, 2010 sonrası başlayan Arap Baharı ve ertesinde patlayan Suriye İç Savaşı, İİD'nin Suriyeli İİD savaşçıları Suriye'ye yollayarak eylem sahasını Suriye'ye taşımasına, burada savaş deneyimi elde eden savaşçıların Suriye-Irak arasındaki geçişlerinin kolaylaşması ile örgütün güç kazanmasına neden olmuştur. İİD sonraki süreçte 2013'te Irak ve Şam İslam Devletine dönüşecektir.

3.1.3.1. Irak'taki Gelişmeler: İİD'nin "Duvarları Yıkma" ve "Askerin Hasadı Operasyonları"

Ebu Bekir El-Bağdadi, Irak'ta 2012 ve 2013 yıllarında genişleme ve yükseliş dönemleri olarak da adlandırabileceğimiz iki askeri eylem dalgası yürütmüştür. Birincisi; 2012'de Irak Merkezi Hükümetini hedef alan ve hapisanelerde bulunan mahkumların kaçırılmasını ve İİD saflarına dahil edilmesini de amaçlayan "Duvarları Yıkma (Breaking the Walls)" harekattır. Bu harekât süresince İİD'ye mensup intihar eylemcileri, patlayıcı yüklü araçlarla ülke çapında eylemler gerçekleştirirken, İİD mensupları ülke genelindeki hapisanelere baskınlar yaparak içeride bulunanları İİD saflarına katmayı amaçlamıştır. 2010 ve 2011 yıllarında günde ortalama 5 ila 10 intihar eylemi gerçekleşirken, 2012'de bu rakamlar günde 30'a kadar yükselmiş olması eylemlerin ne kadar etkili olduğunu göstermesi bakımından önemlidir (Lewis, 2013:7-9).

Lewis'e göre "Duvarları Yıkma" harekâtı dört dönemde ele alınabilir. Birinci dönem, Temmuz 2012 - Eylül 2012 arasını kapsamaktadır. Bu dönemde, bomba yüklü araçlarla eylemler yapılmış, hapishane baskınları gerçekleştirilmiş ve 27 Eylül 2012'de Tikrit Tasfirat Hapishanesine düzenlenen baskınla son bulmuştur. Bu saldırıda 100'e yakın mahkûm hapishanedan kaçırılmıştır. İkinci dönem, Kasım 2012 - Şubat 2013 arasını kapsamaktadır. Yukarıda bahsedilen hapishane baskınları ve bombalı araçlarla saldırıların yanında Kuzey'deki Kürt bölgeleri ve Kürt memurlar hedef alınmıştır. Bu dönemde hareketin kapsamı genişlemiştir. Üçüncü dönem, Şubat 2013 ile Mayıs 2013 arası geçen dönemde gerçekleşmiştir. Bu dönemde Bağdat doğrudan hedef alınmış bir günde en az 20 ila 30 arasında patlayıcı yüklü araçlarla saldırılar düzenlenmiştir. Dördüncü dönem, Mayıs 2013 - Temmuz 2013 arasını kapsayan süreçtir. Bu dönemde İİD'nin saldırıları dört kat artmış ve hedef olarak Şiiler daha fazla yer almıştır. Bu dönemde Nisan 2013'te Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) ilan edilmesi, Kerkük'ün Havice şehrinde Sünnilere Irak Merkezi Yönetimi unsurları tarafından açılan ateşte 50 kişinin hayatını kaybetmesi ve Sünni-Şii çatışmasının giderek alevlenmesi ve 21 Temmuz 2013'te Ebu Gureyb hapishanesine yapılan baskın ile 500 mahkûmun kaçırılması diğer önemli gelişmeler olarak öne çıkmıştır. Ebu Gureyb hapishanesine yapılan baskınla "Duvarları Yıkma Harekâtı" sona ermiştir (Lewis, 2013:13-21; Gürler ve Özdemir, 2014a, 129-130).

İŞİD'in yürüttüğü ikinci askeri operasyon, Irak güvenlik güçlerini doğrudan hedef alan "Askerin Hasadı (Soldier's Harvest) olmuştur. 30 Eylül'de başlayan operasyonlarda bu sefer Bağdat ile Irak'ın güneyinde önemli bir kent olan Basra hedef alınmıştır. Sonuç olarak İŞİD bu periyod içerisinde Sahva Birlikleri ile yaptığı mücadelede yitirdiği gücünü, 2012'den sonra tekrar kazanmaya başlamıştır. Bu toparlanma ve güçlenmenin etkileri sonraki süreçte İŞİD'in Irak ve Suriye'deki toprak kazanımları ve ilerlemesinde açıkça görülecektir (Lewis, 2013:21; Kavalek, 2015:17).

3.1.3.2. Suriye İç Savaşı ve İŞİD'in Kuruluşu

2010'da Tunus'taki gösteriler ile başlayan ve daha sonra Arap Baharı olarak isimlendirilen süreçte Suriye'de, önceleri barışçıl gösterilerle ortaya çıkan ancak daha sonra Esad yönetiminin sert müdahaleleri ile çatışmalara evrilen olaylar, Haziran 2011 sonrası Suriye rejimi ve ona bağlı silahlı unsurlarla, muhaliflerin silahlı mücadelesine dönmüş ve

adına Suriye İç Savaşı diyebileceğimiz bir çatışma halini almıştır (Gürler ve Özdemir, 2014a:135).

El-Kaide, 2012 başlarında Suriye halkına yayınladığı bir videoda Nusret Cephesi (El-Nusra) adıyla yeni bir örgüt kurulduğunu ilan etmiştir. Şam ve Halep başta olmak üzere önemli kentlerde savaşan Nusret Cephesi (NC), IİD'nin Suriye'ye Culani önderliğinde gönderdiği kişiler tarafından kurulmuş, kısa zamanda etkin saldırılar düzenlemiş, Suriye'nin kuzeyi ve Halep'te önemli başarılar sağlamıştır. Bu durumu yakından izleyen Ebu Bekir El-Bağdadi, Nisan 2013'te yayınladığı mesajında (Staffel ve Awan, 2016:21). NC'nin, IİD'nin bir uzantısı olduğunu ve NC ile IİD'nin "Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)" adı altında birleştiğini ilan etmiştir. Anca bu gelişme hem Culani hem de El-Kaide'nin önemli ismi Zevahiri tarafından hoş karşılanmamış ve kabul görmemiştir. NC lideri Culani yaptığı açıklamada, Bağdadi ve IİD'ye saygı duyduğunu söyleyerek bu birleşmeden haberdar olmadığını, El-Kaide lideri Zevahiri'ye bağlılığını bildirdiğini ve Suriye'de NC olarak mücadeleye devam edeceklerini açıklamıştır. Zevahiri de yaptığı açıklamada, İŞİD'in ilanının iptalini istemiş, IİD'nin Irak'ta ve NC'nin de Suriye'de faaliyet göstermesinin daha yararlı olacağını vurgulamıştır. Bununla birlikte Bağdadi'nin yaptığı birleşme açıklaması sonrası önemli sayıda NC üyesi İŞİD saflarına geçerken NC de Suriye'deki varlığını korumuştur. Fakat sorunlar çözülmemiş, Zevahiri ile Bağdadi arasındaki sıkıntılar sürmüştür. Sonraki süreçte Şubat 2014'te El-Kaide Merkez Yapılanması tarafından yapılan açıklamada, İŞİD ile daha önceden var olan bütün ilişkinin sona erdiği ve eylemlerinden sorumluluk kabul edilmeyeceği bildirilmiştir. Bir başka deyişle, İŞİD'in ilanı sadece daha sonra ele alınacak olan Suriye İç Savaşı'nın seyrini değiştirmekle kalmayacak aynı zamanda El-Kaide içerisinde var olan ve daha önce Ladin-Zerkavi tartışmalarından beri var olan; görüş, yöntem ve strateji farklılıklarının da ortaya çıkması bakımından önemli olmuştur (Zelin, 2014a:4-5; Gürler ve Özdemir, 2014b; 4-5).

3.1.3.3. Musul'un İşgali ve İslam Devletinin ve Hilafetin İlanı

İŞİD, Haziran 2014'te Musul'u ele geçirmiş ve sonrasında Hilafet ilan etmiştir. Bu yeni durum örgüt açısından dönüm noktası olmuştur. Çünkü İŞİD artık, bundan sonra Halife olan Ebu Bekir El-Bağdadi önderliğinde bütün Müslümanları "İslam Devleti" topraklarına

gelmesi için çağırmakta ve “küfür düzenine karşı cihat” çağrısı yapmaktadır. (Gürler ve Özdemir, 2014b:7).

İŞİD’in İslam Devletini ilan etmesine giden süreç Aralık 2013’te Irak’ın Anbar vilayetinin Ramadi kentinde Sünni milletvekili Ahmet el-Avlanı’nın Irak güçlerince teröre yardım ettiği düşüncesi ile tutuklanması ve bu sırada kardeşi ve 5 korumasının çıkan çatışmada ölmesi sonucu, Sünni aşiretler ve Irak güçleri arasındaki çatışmaların çıkması ile başlamıştır. İŞİD bu dönemde aşiretlerle iş birliği yoluna gitmiş, Anbar’ı elinde tutarak diğer bölgelerde genişleme yoluna gitmiştir. Irak ordusu kısmen başarılar sağlasa da, Musul’daki Sünni Arapların özellikle Maliki’nin mezhepçiliği esas alan politikalarından rahatsız olmuş, 6 Haziran’da İŞİD ile Irak güçleri arasında başlayan savaş sonucu Irak güçleri 10 Haziran 2014’te Musul’dan çekilmiştir. İŞİD’in bir sonraki hedefi Selahaddin şehri olmuş daha sonra Tikrit’i de işgal etmiştir. İŞİD tarafından bir sonraki saldırıların Bağdat ve Kerbala olacağıın ilan edilmesi özellikle Iraklı Şiiler için endişeye sebep olmuş, Şiilerin önde gelen isimlerinden Ayetullah Sistani bu bölgeleri savunmak için Cihat ilan etmiştir. İŞİD, Musul’u ele geçirmesi sonrası 29 Haziran 2014’te hilafet ilan etmiş ve İslam Devletinin kurulduğunu açıklamıştır. İlk halife olarak da Ebu Bekir El-Bağdadi seçilmiştir. (Gürler ve Özdemir, 2014b:6-7). İŞİD’in Musul’u ele geçirmesi sonrası hedefleri Hasele, Rakka ve Deyrizor olmuş bundan sonraki süreçte Kobani’ye doğru ilerlemiş ve yapılan saldırılar sonrası 26 Ocak 2015’te kentten geri çekilmiştir (Kaya, 2015:25).

3.2. İŞİD’in İdeolojisi ve Amaçları

3.2.1. İdeolojisi

Selefi-Vahhabi düşünce sistematığı, İŞİD’in ideolojisini meydana getiren unsurların başında gelmektedir. Bu ideoloji; Hariciler, İbn Teymiyye, Muhammed bin Abdülvehhab’ın düşüncelerinden meydana gelen tarihsel bir sürecin ürünüdür. İŞİD sahip olduğu bu ideolojiyi hem eylemlerinde hem amaçlarında hem de yayınlarında açık bir biçimde sergilemekten kaçınmamaktadır.

İŞİD, din ile devlet işlerinin arasında bir ayrımın olmadığı ve alınan bütün karar ve uygulanan eylemlerin İslam hukuku ve şeriat ile

uyumlu olduğu bir ideolojiyi kabul eder. Bu düşünce sistematiğini aynı zamanda El-Kaide de kabul etmektedir. Bu ideolojide, İslam'ın ilk dönemlerindeki pratikler uygulanmakta, daha sonra İslam'a giren uygulamaların İslam'ı özünden uzaklaştırdığına inanılmakta ve sonradan türeyen (bidatler) şeyler kabul edilmemekte ve asıl olan (öze) dönüş arzu edilmektedir. Bununla birlikte IŞİD, Selefi-Vahhabi ideolojiye uymayan kişileri tekfir (kafir) etmektedir. Buna göre tekfir edilen kişiler ile cihat bütün Müslümanlar açısından farzdır. Bunu kabul etmemek ise ölümle cezalandırılır. (Freidland, 2015:13-14; Dede, 2015:107).

170 IŞİD'in dayandığı ideoloji Paul Kamolnick'e göre 3 başlıkta ele alınabilir. Bunlar; birincisi, İslam Halifeliğinin yeniden kurulmasını sağlamak ve bunun için çabalamak; ikincisi, tekfircilik ve Şiilerle mücadele etmek; üçüncüsü, Cihat etmek ve bunu yakın düşmanlara (near enemies) karşı uygulamak (Kamolnick, 2017:112) olarak sayılabilir.

IŞİD, yukarıda da belirtildiği üzere Sünni İslam Halifeliğinin yeniden tesisini istemekte bunun Şeriat ile idare edilmesini savunmakta ve ilaveten, kıyametin yakın olduğuna inanmaktadır. Bu düşüncelerini doğrular bir biçimde Haziran 2014'te Musul'u ele geçirmesi sonrası hilafeti ilan etmiştir. IŞİD, Ürdün ve Türkiye başta olmak üzere birçok Müslüman çoğunluğa sahip ülkeyi "mürted" yani dönmüş devlet olarak nitelendirmektedir. Saldırılarının birçoğunu bu ülkeleri hedef alarak onların topraklarında gerçekleştirmektedir. Tekfircilik ve Şiilerle mücadele konusu ise Zerkavi'nin temel prensiplerini göstermektedir. Zerkavi, geçmişten gelen Sünni-Şii sorunu yanında Irak'ın ABD tarafından işgali sürecinde, iş birliği yaptığı Şiilerin düşman olduğuna inanmakta, onları kafir ilan etmekte ve Cihat'ın bütün Müslümanlar açısından farz olarak olduğunu savunmaktaydı.

IŞİD ideolojisi bakımından da El-Kaide ile benzerlikler taşımaktadır. Öncelikle, her iki küresel terör örgütü de Selefi-Vahhabi ekole inanmaktadır. Bununla beraber IŞİD ve El-Kaide, Cihadi Selefi örgütler olarak nitelendirilmektedirler. Cihadi Selefilik, şiddeti araçsallaştırarak mevcut rejimlerin yıkılmasını ve yerine bir hilafet devleti kurulmasını amaç edinmiştir. Batı karşıtlığı, Cihatçılık ve Şeriat devleti istemi, İbn Teymiyye ve Seyyid Kutub'un eserleri temel alınarak benimsenmiştir. Bununla beraber aralarındaki benzerlikler

yanında farklılıklar da mevcuttur. İŞİD, tekfirciliğinin yanında, El-Kaide'den farklı olarak Şiileri de düşman olarak görmektedir. Bir başka deyişle El-Kaide, "uzak düşman" olarak nitelendirdiği ABD ve İsrail ile mücadele stratejisini benimsemişken, İŞİD ise "yakın düşman" olarak tanımladığı Şiilere karşı hiçbir şiddet uygulamasından kaçınmamaktadır. Bunun örnekleri İŞİD'in Irak ve Suriye'deki katliamlarında görülmüştür. Bir diğer önemli fark ise, İŞİD, El-Kaide'nin de amacı olan Hilafet Devletini, teoriden pratiğe dönüştürmüştür.

3.2.2. Amaçları

İŞİD'in en büyük amacı Küresel Sünni İslam Halifeliğinin yeniden tesisidir. Bu amaçla Musul'un ele geçirilmesi sonrası 29 Haziran 2014'te halifelik ilan edilip, İslam Devleti kurulmuştur. İŞİD'in kurmak istediği halifelik sistemi, siyasi ve dini yapının bir arada olup, şeriatın hüküm sürdüğü bir yönetim biçimidir. Bu yönetim biçiminde halife, Hz. Muhammed'in varisi olarak görülmektedir. İŞİD'in ilk halifesi de İŞİD lideri Ebu Bekir El-Bağdadi olmuştur. Hz. Muhammed'in soyundan geldiği de iddia edilen Bağdadi'ye göre, "yeryüzündeki bütün Müslümanlar bu halifeliği tanımalı ve ona biat etmeli"dir. İŞİD'in yayınlarından olan Dabiq dergisinin Temmuz 2014'te yayınlanan birinci sayısının başlığı "The Return of Khalifah (Hilafetin Dönüşü)" adıyla çıkmıştır. Bu sayıda da vurgulanan İslam Devleti'nin en önemli amaçları; "kalıcılık ve genişleme (lasting and expanding) olarak belirtilmiştir. (Gergin, 2015:31; Zelin, 2014b) Aşağıda yer alan haritada yeni adıyla İslam Devleti'nin küresel hilafet toprakları gözükmektedir. (Khan, 2017)

İŞİD'in kurulduğu dönemde halifelik dışındaki amaçları ise "kısa, orta ve uzun vade" olarak ele alınabilir. İŞİD kurulduktan sonra kısa vadede, Irak ve Suriye'deki kazanımlarını savunmayı ve buralarda kalıcılığı esas almıştır. Bunu gerçekleştirirken Sünni-Şii tarihsel mezhep gerilimini kullanmış, şiddeti araçsallaştırarak Şii'lere karşı kullanmıştır. Bu yolla Sünnilerin de kendisine katıldığına inanmaktadır. Orta vadede ise, Irak ve Suriye'deki durumunu sağlamlaştırmak ve sonrasında genişleme hedefinde olmayı amaçlamıştır. Uzun vadede ise komşu Sünni ülkelere genişlemeyi düşünmüştür. (Freidland, 2015:15).

172 İİBF Dergi 38/1 Haziran June 2019

İŞİD'in amaçlarını da içeren tarihsel süreçler 2014 yılında yayınlanan Dabiq dergisinde beş madde halinde ele alınmıştır. Bu tarihsel süreçler ve maddeleri İŞİD'in amaçlarını da gösteren veriler olarak görülebilir. Bu aşamalar; "hicret (göç), cem/birleşme (jemaah), tağutu istikrarsızlaştırmak, devlet (tamkin) ve hilafet" olarak belirtilmiştir.¹⁰ (Dabiq, 2014) Bu aşamaları ele alırsak; "hicret" Hz.Muhammed'in yaşadığı zamanda Mekke'den Medine'ye yaptığı göçü temel alarak, Zerkavi'nin Afganistan'dan Irak'a geldiği dönemi vurgulamaktadır. Birleşme (jemaah) ise, TCÖ'nün Irak'taki direniş ve mücadeledeki rolü ve grubun ortak değerler ile bir araya geldiği süreci açıklamaktadır. "Tağutu istikrarsızlaştırmak" ise Irak El-Kaidesi'nin direnişte öne çıktığı 2004-2006 yılları arasındaki mücadelesini kastetmektedir. Tamkin yani devlet dönemi ise Zerkavi'nin hayatını kaybetmesi ve 2006'da İİD'nin ilanından Nisan 2013'te İŞİD'e ve Haziran 2014'te hilafetin ilanına kadar geçen süre olduğu düşünülmektedir. Son aşama ise Haziran 2014'te ilan edilen halifelik ve hilafet dönemidir (Kamolnick, 2017:146-158).

3.3. İŞİD'in Örgütsel Yapısı, Yönetimi ve İdari Uygulamaları

3.3.1. Örgütsel Yapısı

İŞİD örgütsel yapı olarak El-Kaide ile benzerlikler taşımakta ancak ondan farklı olarak kendisine biat eden grupların yanında, "belirli bir bölgede hakimiyet kurması, devlet olma iddiası olması, ordu benzeri silahlı güce sahip olması ve medya, propaganda faaliyetleri" ile

¹⁰ "From Hijrah to Khilafah", *Dabiq*, Sayı 1, s. 38.

ayrılmaktadır. Bir yoruma göre ise İŞİD, “dayandığı dini referanslar bakımından teolojik, bölgede yer alan bölge içi/dışı devletler açısından politik ve stratejik, toplumsal bir gerçekliğe sahip olması bakımından sosyolojik ve kendisine katılan bireylerin tercihi bakımından da psikolojik özelliği olan küresel terör örgütüdür (Cengil ve Aydın, 2014:61).

İŞİD’in yapısı ile alakalı çeşitler görüşler mevcuttur. Örneğin, BMGK’nin 14 Kasım 2015’te yayınladığı rapora bakılırsa İŞİD’in ana yapısı üç parçadan meydana gelmektedir. Birinci kısım yönetim kadrosu olarak bilinmektedir. Bu grupta Iraklılar genellikle fazladır ve 2010’dan buyana Ebu Bekir El-Bağdadi buranın liderliğini üstlenmiştir. Bağdadi hem halife olarak liderlik etmekte bununla birlikte; askeri, yönetim ve dini kanadı da idare etmektedir. İkinci kısım, askeri ve idari işlerin yönetildiği, Bağdadi’ye bağlılığını bildirmiş çoğunluğu Iraklı olan ve içerisinde bazı Suriyelilerin de bulunduğu gruptur. Üçüncü ve son kısım ise dünyanın her tarafından gelen ve silahlı gücün çoğunluğunu oluşturan kısımdır. (Analytical Support., 2014:7-8). Elbette İŞİD’in Suriye’deki organizasyonel yapısı dağıldığı için bu yapı tam anlamıyla korunamasa da İŞİD bu saç ayakları üzerinde erken dönemde organize olmuştur.

İlan edildiği tarihte başkenti Rakka olan İŞİD, sağlam ve etkili bürokratik bir yapı kurmuştur. Halife/Emir unvanlarına sahip olan Ebu Bekir El-Bağdadi, Irak ve Suriye’de birer vekil atamıştır. BM’nin 2014’te yayınladığı rapora göre İŞİD, Irak ve Suriye’de 8 vilayet olarak örgütlenmiştir. Bu vilayetler; Irak’ta Diyala, Babil, Selahaddin, Ninova, Anbar ile Suriye’de Deyrizor, Haseke, Rakka’dan¹¹ meydana gelmiştir. Yönetilmesi için birer vali atanan bu vilayetler, belediye ve alt yapı hizmetleri de sağlamıştır (Dolunay vd, 2016:280; Analytical Support., 2014:8).

İŞİD, Suriye ve Irak’taki vilayetlerinin dışında dünyanın birçok bölgesini kendisine bağlı olan gruplar vasıtasıyla “vilayet” olarak ilan etmiştir. Bu bölgelerdeki gruplar önce İŞİD’e bağlılıklarını bildirmekte, İŞİD’in bunları kabul etmesi sonucu bu bölgeleri küresel halifelik devletinin birer vilayetleri haline gelmektedir. Bu bölgeler;

¹¹ İslam Devleti, 2014 sonrası toprak kaybetmeye devam etmiş ve dolayısıyla bazı vilayetlerdeki kontrolünü de kaybetmiştir.

“Libya Vilayeti (Libya), Horasan Vilayeti (Afganistan/Pakistan), Cezayir Vilayeti (Cezayir), Nijerya Vilayeti (Nijerya), Sina Vilayeti (Mısır), Kafkas Vilayeti (Kuzey Kafkasya / Çeçenistan) ve Suudi Arabistan Vilayeti (Vilayeti Harameyn / Suudi Arabistan) olarak sayılabilir. (ISIS: Counter Extremism Project Report, 2017:5-7).

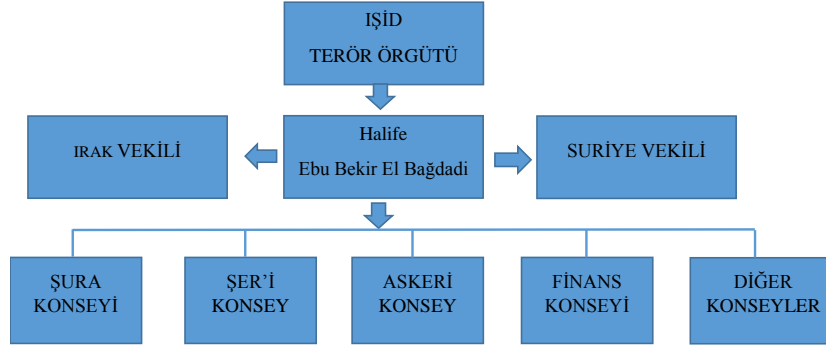
3.3.2. Halife ve Konseyler

IŞİD'in yapılanması, ilan edildiği tarihten itibaren, İslam Devleti'nin kuruluşuyla birlikte en tepesinde Bağdadi'nin bulunduğu bir piramide benzeyen bir örgütlenme biçimidir. Bağdadi, IŞİD'in Musul'u işgal etmesi ve 29 Haziran 2014'te İslam Devletinin kurulmasıyla, İslam Devleti'nin ilk halifesi olarak ilan edilmiştir (Dede, 2015:106).

IŞİD'in halifesi ve lideri Ebu Bekir El-Bağdadi, örgütle alakalı bütün kararların alınması, bütün atamaların gerçekleştirilmesi kararlarını veren en tepedeki isimdir. IŞİD'in yönetici (emir) ve komutanlarının belirlenmesi ile, Askeri Şura'da alınan kararların uygulayıcısıdır. Irak ve Suriye'yi atadığı iki vekil (yardımcı) ile yöneten Bağdadi, örgütü kendisine hiyerarşik olarak yönetmektedir. Bütün danışmanlar, sorumlular kendisinin onayı olmadan atanmamaktadır. Aynı şekilde görevden alma kararları da kendisinin onay olmadan gerçekleşmemektedir (Polat, 2016b:221; Barrett, 2014:24-26).

Ebu Bekir El-Bağdadi'nin kendisine bağlı yönetim birimlerine Konsey adı verilmektedir. İslam Devleti'ndeki askeri, idari ve stratejik konular ile askeri operasyonlar, sivillerin sevk ve idaresi ile yönetsel bütün konularda Konseyler görüş ve tavsiyelerini bildirmektedir. IŞİD'in örgütsel yapısında başta Halife olmakta, onun altında ise; Şura Konseyi, Şer'i Konsey, Askeri Konsey, Finans Konseyi, Medya Konseyi ve Vilayetler Konseyi yer almaktadır (Barret, 2014:29).

İŞİD'in TEŞKİLAT YAPILANMASI

Şura Konseyi, İŞİD'in önde gelenlerinden olan, 9-11 kişiden oluşan ve üyelerinin Bağdadi tarafından belirlendiği yapıdır. Buradaki üyeler Iraklılardan seçilmekte ve bir kısmının da eski Irak Baas Partisi üyesi olduğu tahmin edilmektedir. Şura Konseyi'nin; vilayetleri yönetecek valilerin belirlenmesi, Askeri Şura üyelerinin seçilmesi ve bunların isimlerin Halifeye sunulması gibi görevleri vardır. İlaven yetki olarak örgütün liderini görevden alma yetkisine sahip olsa da pratikte bunun pek bir geçerliliği yoktur (Polat, 2016b:22; Barret, 2014: 29).

Şer'i Konsey, İŞİD'in ideolojik bakımdan kararların alındığı en güçlü organdır. Örnek vermek gerekirse, "yasama, yargı, hukuki ve ideolojik kararlar" bu konseyde alınır. Şeriat'ın uygulanmasının denetlenmesi işe Halife'nin seçilmesi gibi görevleri vardır. Kendisine bağlı bulunan Şer'i kurulların yardımıyla, yargının işlenmesi, denetlenmesi, sorunların çözümü, mahkemelerin denetimi, şeriat polisinin işlerliği bu konsey ile sağlanmaktadır (Barrett, 2014:30; Polat, 2016b:222; Quivoij, 2015:7).

İŞİD'in bir diğer önemli karar organı Askeri Konsey'dir. Bir başkan ve üç üyeden meydana gelmektedir. Bu konseyin başkanı; askeri operasyonların planlanması ile sevk ve idare edilmesinden sorumlu olmaktadır. Askeri Şura'nın başına geçecek kişi, Şura Meclisi ile yapılan görüş alışverişi sonrası Ebu Bekir El-Bağdadi tarafından belirlenmektedir. Buna ek olarak, İŞİD'in örgütsel yapısında; hazine ile silah, petrol ve diğer gelirlerin yönetildiği Finans Konseyi; örgütün medya ve propaganda aygıtını yöneten Medya Konseyi ile Irak ve

Suriye'deki vilayetlerle ilgilenen Vilayetler Konseyi gibi diğer konseyler mevcuttur (Barrett, 2014:31).

3.3.3. Silah Gücü, Eleman Temini ve Askeri Stratejisi

İŞİD'in üstün silah gücü onu diğer terör örgütlerinden ayıran özelliklerden birisi olmuştur. Ağustos 2014 yılında yayınlanan Suriye İnsan Hakları Örgütü raporuna göre İŞİD'in 50.000 militanı Suriye'de, 30.000 militanı da Irak'ta savaşmaktadır. CIA ise Eylül 2014'te İŞİD için Suriye ve Irak'taki İŞİD savaşçılarının toplam sayısını 20.000-31.500 arasında olduğunu söylemektedir. Bir başka araştırmaya göre ise, İŞİD'in 2013'te 5.000 olan yabancı savaşçı sayısının 2015'te dünyanın 70 ülkesinden gelen 15.000 kişiye ulaştığı, 2016 itibariyle de 30.000'e yükseldiği saptanmıştır. Afganistan'da (1979-2015) savaşan yabancı savaşçı sayısının 11-26 bin, Saraybosna'da (1991-1996) arası savaşan yabancıların 3 bin olduğu hatırlanırsa İŞİD'in yabancı savaşçı sayısındaki fazlalık göze çarpmaktadır. İŞİD içerisinde savaşan Türklerin de 2015'te 600-700 arası olduğu tahmin edilmektedir (Kaya, 2015:30; Alexander ve Alexander, 2015:109-110; Kumar, 2015:347-348; Yalçınkaya, 2017:33-34). Bununla beraber gelinen süreçte Irak'ta ve Suriye'de topraklarını ve insan gücünü kaybeden İŞİD'in silah gücü bu rakamların çok altına düşmüştür.

İŞİD'e katılmak için dünyanın her tarafından insanlar gelmiştir. Bir BM araştırmasına göre 80 ülkeden 15.000 savaşçı İŞİD'e savaşmak için katılmış ve bu savaşçılar Tunus, Suudi Arabistan, Rusya, Ürdün, Fas ve Fransa gibi ülkelerden gelmiştir. Diğer yandan İŞİD, örgüte eleman sağlamada insan gücünün kaynağı bakımından dört farklı kaynaktan yararlanmışır. Bu kaynaklar; Özgür Suriye Ordusu'ndan İŞİD'e katılanlar, El-Nusra'dan ayrılıp İŞİD'e katılanlar; dünyanın çeşitli bölgelerinden Cihat için savaşan ve İŞİD'e katılan savaşçılar ile, Irak ve Suriye'de doğrudan İŞİD'e cihat ve savaş için katılan militanlar olarak sayılabilir (Cengiz, 2016:176-178).

İŞİD savaşçı kazanmak için üç temel strateji belirlemiştir. Bu yöntemler; internette oluşturulan platformlarla militan sağlama; bireysel ikna ve zorla biat ettirme ve örgüte katma olarak sayılabilir. İŞİD, Irak ve Suriye'den, buradaki hapisane ve Sünni kesimlerden önemli miktarda militan devşirmiştir. Hapishanelere yapılan

baskınlarla mahkumlar kaçırılmış ve örgüt saflarına katılmıştır. (Cengiz, 2016:180).

İŞİD kendi eğitim kamplarında çocuklara da ideolojik, askeri ve örgütsel eğitim programları düzenlemektedir. Bu çocuklar yer yer operasyonlarda da yer almakta ve Batı nefret ve düşüncesi ile yetiştirilmektedir. İŞİD bu siyaseti kendi düşüncesinin bir yayılma unsuru olarak görmektedir (Alexander ve Alexander, 2015:49)

İŞİD'in askeri ve stratejisindeki bir diğer unsur ile Baasçılığın etkisi olmuştur. Baasçılık Arap Milliyetçiliği ve Pan-Arapçılığı savunan bir ideolojidir. Selefi-Vahhabi bir ideolojiyi benimseyen İŞİD ile eski Baasçuların ilişkisi Irak'taki direniş dönemine kadar uzanmaktadır. İŞİD ile Baasçuların ideolojik anlamda çatışma alanları mevcutsa da "direniş" ve "dış güçlere karşı mücadele" üzerinden bir işbirliği durumu mevcuttur. Eski Baasçı subaylar, İŞİD'in örgütsel ve askeri stratejisine büyük katkı sunmuş, önemli komutanlıkları üstlenmişlerdir. Örneğin; Hacı Bekir, Ebu Müslüm El-Türkmeni, Abu Aki El-Anbari bunlardan birkaçıdır. Bununla beraber İŞİD'in Musul Valisi, Ezher El-Ubeydi ve Tikrit Valisi, Ahmet El-Raşid de daha önce Baas kadrolarına mensup kişilerdendir (Dede, 2015:108; Lister, 2014:20; Barrett, 2014:18-19).

İŞİD diğer örgütlerden, belli bir alanı kontrol etmiş, devlet benzeri örgütlenmiş ve düzenli ordu gibi istediği zaman seferber edebileceği bir askeri gücü olması bakımından ayrılmaktadır. Bununla birlikte İŞİD, düzenli ve düzensiz savaş tekniklerinin bir arada kullanıldığı ve adına "hibrit savaş" denilen bir savaş tekniğini kullanmaktadır. Hibrit savaş; "düzenli ordusunun yanında ayrı otonom askeri yapılanmaya sahip; esnek her şartta uyumlu ve bütün tekniklerin icra edilebildiği; şiddetin araçsallaştırıldığı ve aşırı şiddetin sürekli görüldüğü; sosyal medya ve internetin yoğun kullanıldığı, eğitim, adam kazanma için bütün yasadışı finans yöntemlerine başvurulduğu; uluslararası hukukun önemsenmediği ve bundan kaçınıldığı" bir savaş türüdür (Yeşiltaş vd., 2016:9; Jasper and Moreland, 2014:3).

Diğer yandan İŞİD, askeri stratejisinde Mao'nun da takip ettiği, "stratejik savunma, stratejik denge ve stratejik taarruz" ilkelerini izlemiştir. Örnek verecek olursak; Ebu Bekir El-Bağdadi'nin başa geçmesiyle İŞİD, 2010-2012 arası dönemde "stratejik savunma" dönemini takip etmiştir. İŞİD bu dönemde Sahva ile mücadele sonrası

toparlanma ve savunma dönemi içerisinde. 2012’de Duvarları Yıkma Harekâtı ile başlayan ve Haziran 2014’te Musul’un işgal ettiği döneme kadar geçen süre ise “stratejik denge” olarak adlandırılmaktadır. IŞİD bu süreçte Temmuz 2012 ile beraber Irak’ta mücadelesini arttırmış ve Suriye’deki İç Savaşa dahil olmuştur. Haziran 2014 ile beraber Musul’un işgal edilmesi ile devam eden süreç ise “stratejik taarruz” olarak isimlendirilmektedir. Örgüt bu dönemde Irak ve Suriye’de genişleme sürecinde olmuştur.¹²

3.3.4. İdari Uygulamaları

178

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

IŞİD yalnızca bir terör örgütü değil, aynı zamanda hilafet sonrası ilan ettiği İslam Devleti ile birlikte idari ve sosyal uygulamalar gerçekleştiren bir sosyal yapıdır. Örnek vermek gerekirse; IŞİD, ele geçirdiği bölgelerde şeriatın her alanda uygulanmasını ve kontrol edilmesini sağlamak amacıyla adına “Hisbah” dediği ahlak polisini kurmuş, ticaret, alkol-kumar, gece hayatı ve kadınların sosyal hayatı ile ilgili denetimler gerçekleşmiştir. Mahkemelerde ve yargı ile ilgili konularda şeriat kurallarına göre uygulamalar yapılmakta ve cezalar da bu doğrultuda verilmektedir. Verilen cezaların şekli, kırbaç, uzuvların kesilmesi, idam (yüksek yerden atılma ve kafa kesilmesi vb.) şeklinde olabilmektedir. Bununla birlikte Müslüman olmayanların yargılanması için özel mahkemeler teşkil edilmiştir (Şenol vd., 2016:284; Lister, 2014:27).

Kadınlar ile alakalı IŞİD bazı kararlar almıştır. Örneğin kadınların silah kullanımı yasaklanmıştır. Kadınlar savaş alanı dışındaki yardımcı hizmetleri gerçekleştirmekte, daha çok hemşirelik, yemek hizmetleri sağlama ve lojistik ihtiyaçları giderme gibi hizmetlerde kullanılmaktadır. Bunlara ilaveten kadının “anne” rolü de özendirilmiştir (Şenol vd., 2016:284).

IŞİD, ele geçirdiği bölgelerde sosyal hizmetler kapsamında, sosyal yardımlar ile (ihtiyaç sahiplerinin giderlerinin karşılanması, yakacak, giyecek vs. sağlanması), belediye hizmetlerini ücretsiz gerçekleştirmektedir. Öte yandan bu hizmetler yapılırken, halkın sempatisi ve rızasının sağlanması amaç edinilmiştir. Bu konu

¹² Doç. Dr. Serhat Erkmen ile yapılan yazılı görüşme, (15/04/2017).

üzerinde de tartışmalar mevcuttur. Çünkü bazı kesimler, İŞİD'in uygulamalarında Suriye ve Irak ile kıyaslama yoluna giderken diğerleri de bu yeni hayat tarzı ve uygulamalardan hoşnut olmayıp şikâyetçi olabilmektedir (Şenol vd., 2016:284).

3.3.5. Finansal Kaynakları

Bütün terör örgütleri gibi İŞİD de, eylemlerini gerçekleştirmek için finansal kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. İŞİD, Suriye ve Irak'ta toprak hâkimiyetini elinde bulundurduğu dönemde bölgedeki enerji, tarım ile yer altı kaynaklarını kullanmaya ve değerlendirmeye başlamış, oluşturduğu yerel ekonomik düzen ile adına vergi dediği uygulamalar ile gelirler elde etmiş ve bu gelirler 2015'te 2,9 milyar dolara kadar ulaşmış küresel bir terör örgütüdür (Boz ve Kuru, 2015:7).

	2014 (in \$m)	2015 (in \$m)	2016 (in \$m)
Vergi olarak alınan ücretler	300 - 400	400 - 800	200 - 400
Petrol	150 - 450	435 - 550	200 - 250
Adam Kaçırma	20 - 40		10 - 30
Yağma, El Koyma ve Cezalar	500 - 1,000	200 - 350	110 - 190
Toplam	970 - 1,890	1.035 - 1,700	520 - 870

Elde ettiği kaynaklar bakımından İŞİD'in bir dönem dünyada var olan en zengin terör örgütü olduğu düşünülmüştür. Kendisine hem ulusal hem de uluslararası düzeyde gelir yaratabilen bir terör örgütüdür. Suriye ve Irak'taki toprak hâkimiyeti sağladığı dönemde, devlet olma iddiasını taşıyan İŞİD, kendisine çeşitli gelir kalemleri yaratmıştır. Bu gelirler normal bir devletin meşru gelirlerine benzer gelirler olabileceği gibi (vergi, ticaret), terör örgütü olmasından dolayı organize suç gelirleri, fidye, adam kaçırma, yağma ve gasp gibi dünyadaki bütün terör örgütlerinin kullandığı araçlar da olabilir. Aşağıda İŞİD'in 2014-2016 arasındaki bazı gelir kalemlerine yer verilmiştir. (Heissner vd., 2017:9)

İŞİD öncelikli olarak; petrol ve doğal gaz, fosfat, çimento satışı, tarım ürünleri, organize suç gelirleri, gasp ve yağma gelirleri ve bağışlar olmak üzere birçok farklı kalemden gelir elde etmektedir.

3.3.5.1. Petrol ve Doğal Gaz Gelirleri

İŞİD için petrol ve doğal gazdan elde edilen gelirler, Irak ve Suriye'deki en önemli gelir kalemlerinden birisi olmuştur. İŞİD, 2014'te Suriye'nin toplam petrol üretim kapasitesinin %60'ı ve Irak'ın ise %11'i İŞİD'in denetimi altına girmiştir. İŞİD bunları eleman eksikliği ve teknik donanım yetersizliğinden tam kapasite ile kullanamasa da, günlük petrol üretimini 50-70 bin varile kadar çıkartabilmiş ve bundan 2-3 milyon dolar gelir elde etmiştir. (Boz ve Kuru, 2015:8).

180

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

2015'te Suriye'deki 15 (Deyri Zor, Rakka ve Haseke) ve Irak'ta 10 petrol sahasını ele geçiren İŞİD, uluslararası koalisyonun saldırıları ve Suriye'deki savaş durumundan dolayı bazı petrol sahalarını yitirmiştir. 2015'te günlük varil başına 40 bin olan ham petrol üretiminden 600 milyon dolar gelir elde etmiştir. Benzer şekilde, doğal gazdan da 2014'te 489 milyon dolar gelir elde edilirken bu rakam 2015'te kaybedilen topraklar ve teknik imkansızlıklardan dolayı 350 milyon dolara kadar gerilemiştir (ISIS Financing in 2015, 2016:9-12).

İŞİD elde ettiği petrolün bir kısmını kendi ihtiyaçları için kullanırken, diğer kısmını yerel kaçakçılara ve araçılara satmıştır. Özellikle 2015 yılında İŞİD'in sattığı petrolün bir kısmının Esad Rejimi, Ürdün ve diğer Arap ülkelerine kadar gittiği iddiaları mevcuttur. 2014 yılında petrolün varil fiyatı 10-22 dolar arasında seyrederken, 2015'te bu rakam 15-45 dolar arasında değişmiştir. Bununla birlikte gerekli personel ve teknik donanım eksikliğinden dolayı var olan kapasitenin çeyreği kadar üretim yapılabildiği düşünülmüştür (ISIS Financing in 2015, 2016:9; Financing of Terrorist Organization., 2015:14).

3.3.5.2. Fosfat, Sülfür ve Çimento Satışı

İŞİD'in diğer yeraltı kaynaklarının başında fosfat, sülfür ve çimento gelmektedir. 2014'te Irak'ın El-Anbar kentinde rezervi 10 milyon ton olan Akashat Fosfat Madeni ele geçirilmiştir. Ancak madenin yılda 3,4 milyon ton olan üretim kapasitesine rağmen, teknik sorunlardan dolayı 1 milyon ton üretim yapabildiği görülmüştür. Bu yüzden tonu 110 dolara gelen fosfatın, 50 dolar seviyesine düştüğü ve İŞİD'in bu kaynaktan 50 milyon dolar gelir elde ettiği düşünülmektedir. Benzer

şekilde İŞİD, El-Kaim İmalat Fabrikasında sülfürik ve fosforik asit üretiminden bir yılda 300 milyon dolar, Irak ve Suriye'nin tamamındaki çimento fabrikalarından 2014'te 292 milyon dolar gelir elde etmiştir. Bu rakam 2015 yılı sonunda %20 azalarak 250 milyon dolar seviyelerine gerilemiştir (Boz ve Kuru, 2015:11; ISIS Financing in 2015, 2016:13).

3.3.5.3. Tarım Ürünleri

İŞİD, Irak ve Suriye'de elde ettiği topraklardaki tarım ürünlerinden de önemli gelirler elde etmiştir. 2015'te İŞİD, Irak'ın toplam buğday kapasitesinin %30'u ile toplam arpa üretiminin %38'ini oluşturan Ninova ve Selahattin eyaletlerini elinde bulundurmıştır. Bu kapasiteye El-Anbar da dahil edildiğinde İŞİD'in, Irak'ın toplam buğday üretiminin yarısını ele geçirdiği sanılmaktadır. İŞİD'in bu bölgeden elde ettiği gelir 2014'te 200 milyon doları bulurken, 2015'te bu rakam 140 milyon dolara gerilemiştir. İŞİD, buğday ve arpanın yanında, 2015'te Suriye'deki pamuk üretiminin %70-80'nini kontrol etmiş ve pamuktan elde edilen gelir 15 milyon dolar civarında olmuştur (Boz ve Kuru, 2015:12; ISIS Financing in 2015, 2016:14).

İŞİD'in vergi olarak isimlendirdiği ve tarım ürünlerini kapsayan bir tür gasp, yağma ve haraç düzeni de bu dönemde mevcuttur. Rakka'da üretilen tarım ürünlerinin yanında tarım üretiminde kullanılan makinelerinin de bir kısmına el koymuştur. Elde edilen bu makineler belirli bir ücret karşılığında ironik bir şekilde sahiplerine ve diğer kullanıcılara kiraya verilmiştir. Bunun yanında İŞİD'in depolama, dağıtım süreçlerine müdahil olması, üretim rekoltesini olumsuz etkilemiş ve düşüslere sebep olmuştur (Boz ve Kuru, 2015:12).

İŞİD bu dönemde tarım arazileri üzerinde de uygulamalar gerçekleştirmiş, bu arazileri kendisine muhalif unsurları baskı ve sindirme aracı olarak kullanma yoluna gitmiştir. İŞİD, mücadele edip savaştığı grupların tarım arazilerine de saldırılar düzenlemiş ve kendisine muhalif kesimlerin, tarım arazileri, su barajları gibi tesislerine zarar vermiştir. İlaveten, 2015'te Irak'a ait ambarların ele geçirilmesi sonucu, ülkenin yıllık üretiminin %8'ine denk gelen 16 büyük buğday ambarı ele geçirilmiştir. Bu ele geçirilen 1,1 ton buğdayın bir kısmı işlenmek ve un üretimi için Suriye'ye yollanmıştır (Boz ve Kuru, 2015:12-13).

3.3.5.4. Organize Suç Gelirleri

İŞİD'in bir diğer gelir kalemini, "fidye, insan ticareti, antika eserleri kaçakçılığı uyuşturucu ticaretini" de içeren organize suç gelirlerini oluşturmuştur. İŞİD, Suriye ve Irak'ta toprak hakimiyetine sahip olduğu dönemde ve şimdi farklı etnik ve dini kimliklere mensup binlerce insanı kaçırmış ve kaçırmaya devam etmektedir. Bu kaçırılma eylemlerinin bir kısmı fidye için adam kaçırma niteliğindedir, diğerleri ise dünya kamuoyuna ve büyük devletlere mesaj içerikleri taşımaktadır. 2014 yılında İŞİD, kaçırdığı insanlardan kişi başına 20-45 milyon dolar fidye istediği saptanmıştır. Aynı şekilde İŞİD, 2014 yılında fidye için adam kaçırma eylemlerinden 120 milyon dolar gelir elde etmiştir. Bu kaçırılan insanların ülkesi ve etnisitesini Avrupalı ve Batı ülke vatandaşlarının yanında, Asuri, Yezidi, erkek, kadın ve çocuklar oluşturmuştur. Kaçırılan kadınların bir kısmı seks kölesi olarak kullanılmıştır. 2015'te İŞİD, insan ticaretinden 100 milyon dolar gelir elde etmiştir (Financing of Terrorist Organization., 2015:18-19; Cengiz, 2016:191; Boz ve Kuru, 2015:13).

İŞİD'in bir diğer organize suç geliri antika eser kaçakçılığı olmuştur. 2015 yılında Irak'ta yaklaşık 2500, Suriye'de ise 4500 arkeolojik sit alanı İŞİD'in kontrolüne geçmiştir. İŞİD, Mayıs 2015'te Suriye'de bulunan antik kent Palmira'yı ele geçirmiş ve burada bulunan eserleri yağmalamıştır. Selefî inancı sebebiyle de antika eserleri "put" olarak gören İŞİD, birçok eseri yok etmiş, değerli olanlarının ise kaçakçılığını yapmıştır. 2015'te sırf bu alandan elde edilen gelirin 30 milyon dolar civarında olduğu tespit edilmiştir. (Financing of Terrorist Organization., 2015: 20).

3.3.5.5. Gasp ve Yağma Gelirleri

İŞİD, yağma, haraç ve gasp gibi yasa dışı suç yöntemlerinden büyük miktarlarda gelirler elde etmektedir. Özellikle Suriye ve Irak'taki geniş toprak hakimiyeti döneminde İŞİD, ele geçirdiği bölgelerde özellikle akaryakıt ve taşıtlara koyduğu ve vergi olarak isimlendirdiği gelirler ile, okullar ve kamu kurumlarından aldığı vergilerle çok geniş ve kapsamlı bir haraç sistemi meydana getirmiştir. Şehirlere giriş-çıkışları da içeren bu sistemde %2,5 oranında "gelir vergisi" alınmakta, yeni iş yeri açan kimselerden ise herhangi bir vergi istenmemektedir. İŞİD, küçük ve büyük işletmelerden haraç

toplamakta ve bunu yaparken; tehdit, yıldırma gibi yöntemler de kullanılmaktadır (Boz ve Kuru, 2015:10).

İŞİD, ele geçirdiği bölgelerdeki bankalardaki mevduatları kendi parası gibi görmüştür. Banka kasalarına el koymamasına rağmen, bu hesaplardan herhangi bir durumda para çekilmesi halinde vergilendirmiştir. Örneğin; 2014 yılında gerçekleşen Musul'un işgali sonrası bölgede bulunan Irak Merkez Bankası'nın yarım milyar dolara yakın rezervine el koymuştur. Bununla birlikte, Suriye'nin Rakka, Halep ve Deyri Zor'da faaliyette bulunan 20 kadar banka da İŞİD'in kontrolü altına alınmıştır (Boz ve Kuru, 2015:10-11).

İŞİD, kontrolü altındaki bölgelerde daha önce de belirtildiği gibi vergi olarak isimlendirdiği gelirler elde etmekte, kamulaştırma yoluna gitmekte ve kendi belirlediği cezaları uygulamaktadır. Örneğin "zekât" gibi dini içerikli vergilerin dışında, Irak ve Suriye'de devlette çalışanlara %10-50 arasında değişen zorunlu ödemeler şart konmuştur. Bu memur ve işçilerin maaşlarınının 1 milyar dolar olarak tahmin edildiğinde, İŞİD, 2015 yılında bu kalemden yaklaşık 300 milyon dolar gelir elde etmiştir. Diğer yandan İŞİD, kendi topraklarına giriş yapan kamyonlara, araç başına 400-600 dolar arasında vergi ödemesi zorunluluğu getirmiş, bu kalemden de 2015 yılında 250 milyon dolar gelir sağlanmıştır. İlaveten; telefon, elektrik ve su gibi temel ihtiyaçlarla alakalı bütün evler vergilendirilme yoluna gidilmiş (1,25\$ - 2,5\$ arası) ve 60 milyon dolar kazanç sağlanmıştır. Faturalarını ödemeyenler ise 67 dolar ceza ve 10 gün hapisle karşı karşıya kalmıştır. Kısacası İŞİD; gasp, haraç ve yağma yaparken bir devlet gibi hareket etmiş; 2014'te bütün bu yöntemlerle 360 milyon dolar, 2015'te ise yaklaşık 800 milyon dolar kazanç sağlamıştır (Financing of Terrorist Organization, 2015:15-17).

3.3.5.6. Bağışlar

İŞİD'in en önemli gelir kaynaklarından bir diğerini de bağışlar oluşturmaktadır. İŞİD 2014 yılında Irak ve Suriye hariç, kendisine yapılan bağışlardan 50 milyon dolara yakın para toplamıştır. Bu durum İŞİD'e biat eden grupların fazlaşması ile birlikte paralel bir şekilde artmaktadır (Brisard ve Martinez, 2014:4). İŞİD'e yapılan bağışların yoğunlaştığı yer Körfez ülkeleri olarak göze çarpmaktadır. Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt, Birleşik Arap Emirliklerindeki iş

adamları, zengin aileler IŞİD'e maddi kaynak sağlamakta, para yollamaktadır. Buna gerekçe olarak, IŞİD'in Suriye'de Nusayri olan Esad'a karşı savaşmasını öne sürmektedirler. IŞİD'e yapılan bağışların örgütün Suriye'deki hakimiyetinin zirvede olduğu 2015 sonunda da en az 50 milyon dolar olduğu tahmin edilmiştir (Boz ve Kuru, 2015:13-14; ISIS Financing in 2015, 2016:20).

3.3.6. Taktik ve Eylemleri

3.3.6.1. Taktikleri

184

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

IŞİD şiddeti araçsallaştırmakta ve kullandığı taktiklerinde klasik terör eylemleri olan, "intihar bombacılığı" gibi yöntemlerin yanında, "sniper saldırıları, halk önünde idam etme ya da kitlesel soykırım vb." terör yöntemlerini de kullanmaktadır. IŞİD, uyguladığı taktiklerde şiddet unsurunu araçsallaştırarak ideolojisinde tekfir (kafir ilan etme) etme uygulamasıyla paralel bir şekilde korku yaymaktadır. Loretta Napoleoni'ye göre de IŞİD, "korku propagandasının gücünü kavramış, küresel düzeyde sosyal medya dahil bütün platformlarda bunu kullanan ve yayan ve korkunun retorikten daha etkili olduğunu düşünen" küresel bir terör örgütüdür (Napoleoni, 2015:22-23).

IŞİD birçok sivil ve askeri öldürmüştür. Bunlar arasında birçok sivil Yezidi, Kürt ve Şii olup; Suriyeli, Iraklı ve Lübnanlı ordu mensupları da yer almaktadır. Ölüm yöntemleri vahşet yöntemleri içermektedir. Örnek olarak; vahşice kafa kesme, insanları canlı iken yakma, taşlama ve uzuvlarını kesme gibi yöntemleri kullanmıştır. Bu yöntemler sadece sivillere ve ordu mensuplarına değil, medya mensubu gazeteci, muhabir ve kameramanlara da uygulanmıştır. Örnek verilecek olursa; Ağustos 2014'te ABD'li gazeteci James Foley, Eylül 2014'te İsrail asıllı ABD'li gazeteci Steven Sotloff, Kasım 2014'te ABD'li eski asker ve yardım görevlisi Peter Kassig ile Eylül 2014 - Ekim 2014 arası İngiliz vatandaşları Dabid Haines ve Alan Hennig ve son olarak Ocak 2015'te Japon rehinelere olan Haruna Yakuwa ve Kenji Goto IŞİD'in kafalarını keserek öldürdüğü insanlardan bazılarıdır (Alexander ve Alexander, 2015:51-52).

3.3.6.1.1. Medya ve Propaganda Araçları

İŞİD'in küresel düzeyde yapılanan bir terör örgütü olması, onun medyayı çok yönlü kullanmasına ve propaganda araçlarını etkin kullanmasını sağlamaktadır. Teknolojiden her anlamda faydalanan İŞİD; internet, sosyal medyayı kullanarak örgüte yeni katılımlar sağlamak ve dünya çapında propaganda faaliyetleri yürütmektedir.

İŞİD öncülü, Irak İslam Devleti döneminde 2006'da Al-Furkan Medya Prodüksiyon kurulmuş ve örgüt propaganda faaliyetlerini buradan yürütmüştür. Mart 2013'te, "Al I'tisaam Medya Vakfı kurulmuş ve Ağustos 2013'ye Ajnad Media Prodüksiyon ile ses kayıtları ve videolar yayınlanmıştır. İŞİD 2014'te İngilizce, Rusça, Fransızca gibi dünya dillerinde yayın yapan "Al-Hayat Medya Merkezini" faaliyete geçirmiştir. Bu süreçte Temmuz 2014 - Temmuz 2016 arasında İngilizce başta olmak üzere birçok dilde yayın yapan Dabiq¹³ dergisi 15 sayı olarak yayınlanmış, içeriğinde; İŞİD'in tarihi, dini bilgiler, siyasi analizler ve Suriye ve Irak'ta devam eden savaşla alakalı durum vb. konular işlenmiştir. İŞİD, Haziran 2015'te "Konstantiniyye" (Korkmaz, 2016) dergisini internette yayınlamaya başlamıştır. Ek olarak Eylül 2016'da başta İngilizce olmak üzere Almanca, Türkçe, Uygurca, Fransızca, Arapça gibi dillerde yayınlanan "Rumiyah" dergisini yayınlamaya başlamıştır. Bunlara ilaveten, İŞİD'in Arapça, Rusça ve İngilizce başta olmak üzere örgüt üyelerine ulaşan, El-Bayan radyo kanalı Suriye, Irak ve Libya'da yayın yapmaktadır. İŞİD, örgüte katılmak isteyenler için bilgilendirme formatında "Insight into the Islamic State" adı altında raporlar ve yayınlar sunmaktadır (Şenol vd., 2016:287; Schrader, 2017:91-92).

Diğer taraftan İŞİD, sosyal medyayı da çok aktif bir şekilde kullanmaktadır. Bunun için Facebook, Twitter, Youtube, Telegram gibi sosyal medya ağları ve platformlardan propaganda faaliyetleri yapmaktadır. Örneğin bir rapora göre İŞİD, Mart 2015'te 90 bin twitter hesabı üzerinden militan devşirmek için propaganda faaliyetleri yapmış ve "hashtagler" açmıştır. Buna göre İŞİD'in bu şekilde 25 bin savaşçı kazandığı tahmin edilmektedir (Hoffman, 2016:102) İŞİD'in bu dönemde İngilizce twitter hesaplarının sayısının 21 bin olduğuna dair

¹³ "Dabiq" ismi, Kuzey Suriye'de bulunan ve kıyamet senaryolarında "son savaşın" yapılacağı yer olarak görülmesi bakımından da ayrıca önemlidir

görüşler de vardır. IŞİD, Telegram programını da kullanmakta burada örgüt üyelerine video, resim ve diğer bilgileri paylaşmaktadır. Bu videolar, resimler ve bilgilerin içerisinde eylemler, planlar, infaz görüntüleri gibi geniş bir bilgi materyali mevcuttur (Solomon, 2016:20; Schrader, 2017:92-93; Özyer vd., 2016).

3.3.6.2. Eylemleri

IŞİD, hem kendi üyeleri ile başta Irak ve Suriye olmak üzere hâkim olduğu coğrafyada hem de kendisine bağlı gruplar ya da kendisinden etkilenen bireyler aracılığıyla dünyanın birçok farklı bölgesinde eylemler icra etmektedir. Bununla birlikte IŞİD'in saldırılarını dört grupta ele almak mümkündür. Bu kategoriler; "kontrollü/denetim altındaki saldırılar (controlled), rehber tipli/yönlendirilmiş (guided) saldırılar; bağlantılı grupların gerçekleştirdiği saldırılar (networked) ve tek başına yapılan, esinlenilmiş (inspired) saldırılar" olarak ele alınabilir. (Orton, 2017:2)

Birinci gruptaki saldırılar, kontrollü/denetim altındaki saldırılar olarak isimlendirilmektedir. Bu eylemler, "İslam Devleti"nde (Halifelik) eğitim almış ve sonra eylem gerçekleştireceği yere gereken mühimmat, araç-gereç ile yollanmış kişilerin gerçekleştirdiği saldırılardır. Bu eylemlerin niteliği, saldırıları gerçekleştirecek olanların bütün süreçte IŞİD'in merkezi ile iletişim içinde kalmasıdır.

İkinci gruptaki saldırılar, rehber/güdümlü eylemler olarak adlandırılmaktadır. Eylemci, saldırıyı gerçekleştireceği yere vardktan sonra o bölgede iletişimde olduğu ve o bölgede etkin terör grubu üyelerinden bilgi sağlamaktadır. Bu saldırı tipinde eylemcinin öldürülmesi görülebilmekte, bununla birlikte eylemle alakalı bir video yayınlanmakta ve IŞİD'in bu sayede propagandası yapılmaktadır. IŞİD bu saldırı şeklinde eylemi gerçekleştirene bilgi akışını sağlamakta ve saldırgana verilen en az imkanlarla en iyi sonuç alınması hedeflenmektedir.

Üçüncü gruptaki saldırılar, şebekelenmiş/ağ tipli saldırılar olarak da nitelendirilmektedir. Bu saldırı tipinde, İslam Devleti'ne gelmiş ya da gelmemiş bireyler grubunun herhangi bir yönlendirme, eğitim ya da yardım olmadan gerçekleştirdiği eylemlerdir. Bu hücreler IŞİD'in propagandası ile eylemleri gerçekleştirilebilmektedir.

Dördüncü gruptaki saldırılar, esinlenilmiş (inspired) saldırılar olarak adlandırılmaktadır. Bu saldırı tipinde, şebeke tipinde örgütlenilmesine rağmen saldırı planı ya da fikri başka bir kişi tarafından bilinemeyebilen eylemlerdir. Bu saldırılara “yalnız kurt” eylemleri adı da verilmektedir.

Yukarıdaki dört kategoriye ilaveten beşinci olarak ise İŞİD’in Suriye ve Irak’taki toprakları dışında “yerel vilayet” olarak belirlediği bölgelerde gerçekleştirdiği saldırılar sayılabilir. Örneğin Suudi Arabistan, Libya, Nijerya gibi bölgelerde İŞİD ile bağlantılı olan grupların yaptığı saldırılar bu kategoride ele alınabilir. (Orton, 2017:3)

İŞİD, 2002-2016 yıllar arasında 152 saldırı gerçekleştirmiştir. Bu saldırılardan 145 saldırıda 106 tanesinin İŞİD’in merkezi ile bağlantılı olduğu tespit edilmiş, 22 tanesinin ise “yalnız kurt” eylemi olduğu sanılmaktadır. Bu dönemde İŞİD 34 farklı ülkede saldırı gerçekleştirmiştir. Fransa 20 saldırı ile en çok eylem gerçekleştirilen ülke olurken, ABD (16), Almanya (12), Türkiye (19), Avustralya (10), İngiltere (8) ve Ürdün (8) saldırı gerçekleştirilen ülkeler olmuştur. Bu saldırıların yarısı 2016’da gerçekleştirilmiş ve yaklaşık 2100 kişi hayatını kaybetmiştir. (Orton, 2017:6).

İŞİD’in eylemleri incelendiği bazı özellikleri, nedenleri ve sonuçları ile alakalı detaylar ve saptamalar öne çıkmaktadır. Bunlar altı grupta ele alınabilir: Birincisi; İŞİD, Suriye, Irak ve Batılı ülkeler dışındaki diğer Ortadoğu ülkelerinde o ülkelere mensup vatandaşları ve kendisine biat eden grupların militanlarını eylemlerinde kullanmaktadır. Bu gruplar bazen İŞİD’in siyasi ve askeri durumuna göre eylemler icra edebilmekte ve bunu İŞİD ile ilişkilendirme yoluna da gidebilmektedir. İkincisi; İŞİD’in Ortadoğu Ülkeleri ve Batı’daki eylem tipleri, “silahlı saldırılar, intihar saldırıları, araçla bombalı saldırılar vb.” olarak yoğunlaşmaktadır. Bu saldırıların ideolojik, dinsel ve mezhepsel konularda kaos ve çatışma yaratabilecek ve dinler için kutsal olan “cami, havra ve kiliselerde” yoğunlaşması ilgi çekicidir. Üçüncüsü; İŞİD, saldırıları ile Irak ve Suriye’deki savaşını o dönem genişletme amacıyla olmuş ancak bu durum Irak ve Suriye’deki çatışmaya müdahil olmak isteyen ülkelere haklı(meşru) gerekçeler yaratmıştır. Dördüncüsü; İŞİD ideolojisine uygun bir şekilde sivil, asker, masum gözetmeden herkese karşı ölümcül eylemler düzenleyebilmekte, bunları haklı görmekte ve Irak ve Suriye’de Kürt ve Yezidi gibi etnik, Şii gibi dini mezhepsel grupları da

hedef almaktadır. Beşincisi; IŞİD'in Ortadoğu'da ama daha çok Batı'da gerçekleştirdiği saldırılar, Batı'da yaşayan Müslüman toplumu hedef tahtasına koymakta, ırkçılığı körüklemektedir. Son olarak IŞİD'in eylemleri ile maalesef gerçekten yoksun bir şekilde İslam dini, Müslümanlık sanki sadece IŞİD'in inandığı şekilde anılır olmakta bu durumda İslam'ın dünyadaki prestijine zarar vermektedir. (Alkan, 2016:193-194).

4. HİLAFET DEVLETİ SONRASI IŞİD'İN YÜKSELİŞİ, GERİLEMESİ VE ÇÖKÜŞÜ

188

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Radikal selefi küresel bir terör örgütü olan IŞİD'in Haziran 2014'te Musul'u ele geçirerek Hilafet devletini ilan etmesi bir yandan kendisine teritoryal anlamda genişlemek için yeni bir dönemin kapısını açarken diğer yandan dünyanın dört bir yanından "yabancı terörist savaşçıların" da bölgeye gelmesine neden olmuştur. IŞİD ile hilafet devletinin ilanı ile bir bakıma Suriye ve Irak arasındaki sınırı da ortadan kaldırmıştır. Ancak 2014-2017 arası dönem ele alındığında IŞİD bir yandan topraklarını genişletirken diğer yandan 2017 sonunda ele geçirdiği toprakların %80'ini kaybederek gerileme sürecine girmiştir (Yeşiltaş ve Öncel, 2017:7-8).

IŞİD'in Musul'u işgali sonrası Eylül 2014'tn sonra IŞİD karşıtı uluslararası koalisyon ABD öncülüğünde kurulmuştur. 4-5 Eylül 2014'te NATO toplantısı ile meydana gelen ve Türkiye, ABD, Fransa, Birleşik Krallık, Kanada, Avustralya, Almanya, Danimarka ve İtalya'dan oluşan uluslararası koalisyon, IŞİD'e karşı askeri operasyonlar düzenlemek, örgütün mali gücü, insan temini ve askeri unsurlarını engellemek ve yok etmek ile bölgeye insani yardım sağlamak gibi hedefler belirlemiştir. Bu amaçla BM nezdinde birçok karar alınırken diğer yandan koalisyon, Ağustos 2014 - Kasım 2016 arası IŞİD'e 10 bin hava saldırısı gerçekleştirmiştir. (Gürler ve Özdemir, 2019:485; Schrader, 2017:124). Diğer yandan Rusya Eylül 2015 sonrası Suriye Rejimine doğrudan askeri yardıma ve hava gücü desteğine başlamış Lübnan Hizbullah'ı ve İran silahlı unsurları ile Suriye Rejimine destek olmuş, Merkezi Irak Hükümeti güçleri Irak topraklarında IŞİD unsurları ile mücadeleye başlamış, PYD/YPG güçleri de daha sonra SDG olacak güçleri ise Menbic'i ele geçirmiştir. Türkiye ise Ağustos 2016 - Mart 2017 arasında

düzenlediği Fırat Kalkanı operasyonu ile Azez-El-Bab-Cerablus hattı İŞİD'li unsurlardan arındırmıştır (Özer ve Taşdemir, 2017:55-56).

Diğer taraftan Irak Merkezi Hükümeti İŞİD'in Haziran 2014'te Musul'da hilafeti ilan etmesi sonrası etkin bir mücadeleye girişmiştir. İŞİD, 2015'in ilk aylarında Irak topraklarının neredeyse %40'ını kontrol eder hale gelmiş ve Erbil ve Bağdat'ı bile tehdit eder hale gelmiştir. Ancak Mart 2015'te Tikrit geri alınmıştır. 2015-2016 yılı değerlendirildiğinde Felluce, Rutba Şirgat ve Beyci gibi önemli kentler İŞİD'den geri alınmıştır. Musul ve Rakka, İŞİD için iki önemli merkezdir. Musul hilafetin ilanı ile dini açıdan önemliyken, Rakka ise İŞİD'in siyasi anlamda başkenti konumundadır. Bu dönemde Musul Operasyonu başlatılmış diğer yandan İŞİD'in başkenti olan Rakka'ya da SDG yapılanması altında birleşen güçler ilerlemeye başlamıştır. Ekim 2016'da başlayan Musul Operasyonu, Temmuz 2017'de sona ermiştir. Musul İŞİD'den geri alınmıştır. Rakka da benzer bir süreç sonucunda SDG güçleri tarafından Ekim 2017'de geri alınacaktır (Duman, 2016:32-34; Duman, 2017:14-16). İŞİD böylelikle önemli büyük kentleri kaybetmiş, hareket kabiliyeti sınırlanmış, askeri gücü dağılmış bir duruma gelmiştir. Bir başka deyişle İŞİD'in Irak ve Suriye'de iç savaş ile yüksek düzeye çıkan toprak hakimiyeti büyük oranda sona ermiştir.

SONUÇ

Küresel terörizm, "din esaslı dalga" içerisinde, 1979 sonrası görülmeye başlayan bir dönemi içerir. Bu açıdan El-Kaide, küresel terörizmin ilk somut örneğidir. El-Kaide ile uluslararası toplum büyük bir mücadeleye girişmiş, nihayetinde 11 Eylül saldırıları ve sonrasında Afganistan ve Irak'ın işgali ile dünyada "terörizmle mücadele" bağlamında yeni bir dönem başlamıştır. Bu bağlamda Irak'ın ABD tarafından işgali, küresel terörizmin dönüşümüne bir başka deyişle İŞİD'in büyüüp gelişmesine neden ve olanak sağlamıştır.

İŞİD, küresel terörizmin dönüşümünü gösteren örnek olarak ortaya çıkmıştır. İŞİD, küresel bir terör örgütü olarak, El-Kaide ile bağlantılıyken ondan ayrılmış, farklılaşmış bir bakıma post-El-Kaide görünümünde bir terör örgütü halini almıştır. Bir başka deyişle küresel terörizm, "El-Kaide ile ortaya çıkmış, İŞİD ile dönüşmüştür.

İŞİD, El-Kaide'nin küresel hilafet devleti fikrini, teoriden pratiğe dönüştürmüştür. İŞİD, Irak ve Suriye'de toprak hakimiyetini kurduğu dönemde, devlet benzeri bir yapılanma içerisinde olup (yöneticisi, ordusu ve finans kaynaklar vb. sahip), askeri stratejisi olan, adına vergi dediği gelirler elde eden, yer altı ve yer üstü kaynaklardan gelir elde eden bir terör örgütüdür. İŞİD, sosyal medya ve interneti aktif kullanmaktadır. Dünya çapında hala propaganda yapma kabiliyeti olan, Suriye ve Irak'ta toprak hakimiyeti döneminde hiyerarşik bir örgütlenme kurabilen, bunun yanında dünyanın birçok yerinde kendisine bağlı gruplarla, "küresel ağ görünümün" de olan bir terör örgütüdür. Bu bölgelerin bazılarını kurduğu yapıda "vilayet" olarak da ilan etmiştir.

İdeolojik referanslar bakımından El-Kaide ile aynı kökenlerden gelen İŞİD, Selefi-Vahhabi ideolojiyi benimsemekte ama tekfirci yaklaşımını daha da ileri götürerek, İslam içerisinde bir mezhep olan Şii'leri de düşman görerek El-Kaide'den farklılaşmaktadır. İŞİD, Şii'ler başta olmak üzere etnik ve dinsel unsurlar üzerinde şiddeti araçsallaştırarak hakimiyet kurma arayışında olmuştur.

İŞİD'in Irak'ta doğup, Suriye'de yayılma stratejisi izlemesi ve Suriye'de Rakka (siyasi), Irak'ta da Musul (dini) gibi iki önemli şehri ele geçirmesi hem bölge ülkeleri hem de küresel güçleri İŞİD ile mücadele konusunda hareket geçirmiştir. Çünkü İŞİD ile mücadele hem bölge ülkelerinin kendi aralarında rekabet hem de küresel güçlerin bölge ile alakaları müdahalelerinde geçerli bir sebep haline gelmiştir. Eylül 2014'te ABD öncülüğünde uluslararası koalisyonun hava saldırıları, Rusya'nın 2015 Eylül'de itibaren askeri açıdan sürece dahil olması, İran ve Lübnan Hizbullah'ının Suriye Rejimine verdiği destekler, Irak'ın İŞİD'i kendi topraklardan çıkarmak istemesi, Türkiye'nin Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Operasyonları ile PYD/YPG'nin ABD desteği ile İŞİD ile mücadele etmesi ve bölgede önemli bir aktör olarak ortaya çıkması, İŞİD'in Suriye ve Irak'taki etkilediği siyasi, güvenlik, coğrafi, demografik parametrelerin bir sonucudur. Bu açıdan İŞİD, bölgesel bir aktör olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Bugün İŞİD'in Suriye ve Irak'ta toprak hakimiyeti sonlansa bile varlığının tamamen ortadan kalktığını söylemek fazla iddialı bir yorum olacaktır. İŞİD, kendisini doğuran şartlar ortadan kalkmadığı ve sadece yerel kaynaklardan değil küresel açıdan aldığı destek sona

Küresel Terörizmin Dönüşümü: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) Örneği

ermediği sürece örgüt varlığını sürdürecektir. İŞİD belki Suriye ve Irak'ta yenilmiştir ancak, küresel düzeyde ona biat eden örgütlerin desteğini hala almaktadır. İŞİD bir anlamda devlet olma vasfını fiilen kaybetmiştir ancak şehir merkezlerinden yer altına çekilen, uyuyan hücreler oluşturabilecek ve yalnız kurt adını verdiği bireysel saldırılar ile varlığını devam ettirebilecek ve dünya kamuoyuna daha yok olmadığı konusunda mesaj verebilecek konumdadır. Bu bağlamda küresel terörizm ve onun ile mücadelenin devam edeceği düşünülmektedir.

191

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

KAYNAKÇA

"From Hijrah to Khilafah", **Dabiq**, Sayı 1, s. 38.

"ISIS", Counter Extremism Project Report (2017).
<https://www.counterextremism.com/threat/isis>, (E.T. 15/06/2017).

Abboud, Sammer N. (2016). *Syria*, Cambridge: Polity Press.

Acun, Can (2014). Neo El-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD), Seta Perspektif, S. 53.

Alexander, Yonah, Alexander, Dean (2015). *The Islamic State: Combating the Caliphate Without Borders*, Maryland: Lexington Books.

Alkan, Necati (2016). *El Kaide'den Işid'e Din, Şiddet ve Terörizm*, Ankara: Karınca Yayınları.

Analytical Support and Sanctions Monitoring Team Report, threat posed by ISIL and ANF" (2014).
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2014/815 (E.T. 30/05/2017).

Anderson, Lisa (2013). "Otoriter Miraslar ve Rejim Değişikliği Arap Dünyasında Siyasi Geçiş Anlamaya Doğru". Fawaz Gerges(der.). *Yeni Ortadoğu: Arap Dünyasında Protesto ve Devrim*, İstanbul: İyi Düşün Yayınları, 61-80.

Atwan, Abdel B. (2016), *Islamic State: The Digital Caliphate*, London: Saqi Books.

Barrett, Richard (2014). *The Islamic State, The Soufan Group Report*.

Boz, Gülsüm, Kuru, Nezih Onur (2015). *İŞİD'in Finansmanı*, Ankara Strateji Enstitüsü, Analiz No: 2015/6.

Brisard, Jean Charles (2007). *Zarkavi*, Ankara: Elips Kitap.

Brisard, Jean-Charles, Martinez, Damien (2014). *Islamic State: The Economy-Based Terrorist Funding*, Thomson Reuters Report.

Küresel Terörizmin Dönüşümü: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) Örneği

Cengil, Muammer, Aydın, Ali Rıza (2014). "İŞİD (Irak ve Şam İslam Devleti): Psikopolitik ve Teolojik Bir Değerlendirme, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 6, 51-63.

Cengiz, Mahmut (2016). *Orta Doğu'da Küresel Tehditler: Suriye Krizi ve İŞİD Terörü*, Ankara: Adalet Yayınları.

Çakmak, Haydar (2006). *Terörizm*, Ankara: Platin Yayınları.

Dede, Alper Y. (2015). "Arap Baharı Sonrası Irak ve Suriye'de İŞİD'in Ortaya Çıkması ve Genişlemesi: Devlet Altı Gruptan Proto Devlete Geçiş", Erkan Ertosun, Mahmut Akpınar, Nurettin Altundeğer(der). *Orta Doğu'da Devlet-Altı Gruplar: Örgüt, Mezhep, Etnisite*, Ankara: İldem Yayınları, 97-128.

Duman, Bilgay (2016). "2015 Irak Değerlendirmesi: İŞİD'e Karşı Savaş ve Savaşın Değişen Dinamikleri", *Ortadoğu Analiz*, C. 8, S. 72, 32-35.

Duman, Bilgay (2017). *Musul Operasyonu ve Musul'un Geleceği: Fırsatlar ve Riskler*, Orsam Rapor, No. 206.

Erdoğan, Şemsettin, Deligöz, Ergün (2015). "Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD): Gücü ve Geleceği", *Savunma Bilimleri Dergisi*, C. 14, S. 5, 5-37.

Erkmen, Serhat (2014). "Irak'ta El-Kaide'nin Doğuşu, Gelişimi ve Bugünü", <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/2014/01/07/7368/irakta-el-kaidenin-dogusu-gelisimi-ve-bugunu> (.E.T. 05/07/2017).

Erllich, Reese (2014). *Inside Syria*, New York: Prometheus Books.

Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL) (2015). *Financial Action Task Force Report*.

Freidland, Elliot (2015), *Special Report: Islamic State, The Clarion Project*, Washington.

Fukuyama, Francis (2001). *Amerikan İstisnacılığının Sonu*, Ahmet Demirhan (der.) ABD, Terör ve İslam, , İstanbul, Vadi Yayınları, 2001.

Fukuyama, Francis (2006). *Neo-Conların Sonu: Yol Ayrımındaki Amerika*, İstanbul: Profil Yayınları.

193

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Gerges, Fawaz A. (2009). *The Far Enemy: Why Jihad Went Global*, Cambridge: Cambridge University Press.

Gergin, Nadir (2015). "Ortadoğu'da Alışılmışın Dışında Bir Terör Örgütü: İŞİD (Irak ve Şam İslam Devleti)", Bilal Sevinç ve İrfan Çiftçi(der). *Terör ve Şiddet Sarmalında Orta Doğu ve Afrika*, Ankara: Karınca Yayınları, 29-47.

Gürler, Recep Tayyip, Özdemir, Ömer Behram (2014b) *Tevhid ve Cihad Örgütü'nden "İslam Devleti"ne*, Seta Perspektif, S. 60.

Gürler, Recep Tayyip, Özdemir, Ömer Behram (2019). "DEAŞ: Ortaya Çıkışı, Yükselişi ve Çöküşü", Murat Yeşiltaş ve Burhanettin Duran (ed.). *Ortadoğu'da Devlet Dışı Silahlı Aktörler*, İstanbul: Seta Yayınları, 463-494.

Gürler, Recep Tayyip, Özdemir, Ömer Behram, (2014a). "El Kaide'den Post-Kaide'ye Dönüşüm: İŞİD", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, 113-155.

Heissner, Stefan, Neuman, Peter R, McCowan, John Holland, Basra, Rajan (2017), *Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes*, ICSR Report.

Hoffman, Adam (2016). "The Islamic State's Use of Social Media: Terrorism's Siren Song in the Digital Age", Yoram Schweitzer, Omer Einav(ed.). *The Islamic State: How viable is it?*, Tel Aviv: INSS Press, 99-105.

ISIS Financing in 2015 (2016). Center for The Anaylsis of Terrorism Report.

Johnston, Patrik B., Shapiro, Jacob N., Shatz, Howard J., Bahney, Benjamin, Jung, Danielle F., Ryan, Patrick K., Wallace, Jonathan (2016). *Foundation of Islamic State: Management, Money, and Terror in Iraq, 2005-2010*, California: RAND Corporation

Kamolnick, Paul (2017). *The Al-Qaeda Organization and The Islamic State Organization: History, Doctrine, Modus Operandi, and U.S. Policy to Degrade and Defeat Terrorism Conducted in the Name of Sunni İslam*, Carlisle: U.S. Army War College Press.

Katzman, Kenneth (2008). *Al-Qaeda in Iraq: Assessment and Outside Links*, CRS Report for Congress.

Küresel Terörizmin Dönüşümü: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) Örneği

Kavalek, Thomas (2015). "From Al-Qaeda in Iraq to Islamic State: The Story of Insurgency in Iraq and Syria in 2003-2015", *Alternatives Journal of International Relations*, Vol. 14, No. 1, 1-32.

Kaya, Erdem (2015). Terörün Geldiği Yeni Boyut İŞİD Örneği", Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor No: 67.

Kegley, Charles W. (2008). "Introduction", Charles W. Kegley (der.). *The New Global Terrorism: Characteristics, Causes, Controls*, New Jersey: Pearson, 2008, 1-14.

Khan, Liaquat Ali, "Unviability of Islamic Caliphate: Ethnic Barriers", https://www.huffpost.com/entry/unviability-of-islamic-caliphate_b_8922080 (E.T. 15/12/2016).

Kirdar, M. J. (2011). AQAM Futures Project Case Studies Series: Al-Qaeda in Iraq, CSIS Report.

Korkmaz, Sertaç Canalp (2016). Terörün Propagandası: DAESH Terör Örgütü ve Konstantiniyye Dergisi, Orsam Raporu, Rapor No. 4.

Kumar, Chanchal (2015). "Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) a Global Threat: International Strategy to Counter the Threat", *Journal of Social Sciences and Humanities*, Vol. 1, No. 4, 2015, 345-353.

Lewis, Jessica D. (2013). Middle East Security Report 14: Al-Qaeda in Iraq Resurgent: The Breaking the Walls Campaign: Part I, Institute of Study of War Reports,

Lister, Charles (2014). Profiling the Islamic State", Brookings Doha Center Analysis Paper, Number 13.

Martin, Gus (2006). *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives and Issues*, London: SAGE Publications.

McCants, William (2017). "İŞİD lideri Ebu Bekir el-Bağdadi kimdir", <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40292346>, (E.T. 17/06/2017).

Napoleon, Loretta (2015). *İslam ve Modern Cihat: İslam Devleti ve Ortadoğu'nun Yeniden Çizilmesi*, İstanbul: Altınbilek Yayınları.

195

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

Orton, Kyle (2017). *Foreign Terrorist Attacks By The Islamic State, 2002-2016*, Center for the Response to Radicalisation and Terrorism Report, Henry Jackson Society.

Özer, Adem (2016). "Kabul Devlet ve IŞİD", Fatma Taşdemir (der.). *Suriye, Çatışma ve Uluslararası Hukuk*, Ankara: Nobel Yayınları, 253-277.

Özyer, Tansel, Çelik, Bedi, Kardeş, Şaban (2016). *Türkçe Konuşan Deaş Destekçileri Üzerine Twitter Sosyal Ağ Analizi*, Orsam Rapor, No. 205.

Polat, Doğan Şafak (2016a). "Arap Baharı ve Suriye Savaşı", Hasret Çomak, Caner Sancaktar, Zafer Yıldırım (der). *Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, İstanbul: Beta Yayınları, 137-155.

Polat, Doğan Şafak (2016b). "Irak-Şam İslam Devleti", Hasret Çomak, Caner Sancaktar, Zafer Yıldırım (der). *Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, İstanbul: Beta Yayınları, 211-226.

Quivoij, Romain (2015). *The Islamic State*, RSIS Policy Report.

Rapoport, David C. (2008) "The Fourth Waves of Rebel Terror and September 11", Charles W. Kegley(der.), *The New Global Terrorism: Characteristics, Causes, Controls*, New Jersey: Prentice Hall, 36-52.

Salihi, Emin (2017). *Irak: Devletin Çöküşü ve Çatışma Süreci*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Saraçlı, Murat (2007). "Uluslararası Hukukta Terörizm", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 1-2, 1049-1078.

Schrader, Clay (2017). *Islamic State: The New Reign of Terror*, New Delhi: Alpha Editions.

Solomon, Hussein (2016). *Islamic State and The Coming Global Confrontation*, Switzerland: Palgrave Macmillan.

Staffel, Simon, Awan, Akil N. (2016). *Jihadism Tranformed: Al-Qaeda and Islamic State's Global Battle of Ideas*, London: C.Hurst Co.

Stansfield, Gareth (2016). *Iraq: People, History, Politics*, Cambridge: Polity.

Küresel Terörizmin Dönüşümü: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) Örneği

Şenol, Dolunay, Erdem, Sezgin, Erdem, Elif (2016). "İŞİD: Küresel Bir Terör Örgütü", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 26, S. 2, 277-292.

Taşdemir, Fatma, Özer, Adem (2017). "Kuvvet Kullanma Hukuku Açısından Fırat Kalkını Operasyonu", *Akademik Hassasiyetler*, Cilt 4., S. 7, 2017, 53-70.

The Islamic State: Mapping Militant Organizations (2017). <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/1> (E.T. 15.05.2017).

Weiss, Michael, Hassan, Hassan (2016). *İŞİD: Terör Ordusunun İçyüzü*, İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Yalçınkaya, Haldun (2017). "İŞİD'in Yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye'nin Tecrübesi (2014-2016)", *Uluslararası İlişkiler*, C. 14, S. 53, 23-43.

Yalçınkaya, Haldun, Özyer, Tansel, Çelik, Bedi, Kardeş, Şaban (2016). Türkçe Konuşan DEAŞ Destekçileri Üzerine Twitter Sosyal Ağ Analizi, Orsam Rapor, No. 205.

Yeşiltaş, Murat, Behram, Özdemir, Ömer Behram, Öncel, Rifat, Düz, Sibel, Öztürk, Bilgehan (2016). Sınırdaki Düşman: Türkiye'nin DAESH ile Mücadelesi, Seta Rapor, No. 65.

Yeşiltaş, Murat, Öncel, Rifat (2017). Yenilgiden Sonra DEAŞ: Yükselişi, Çöküşü ve Geleceği, Seta Analiz.

Zelian, Aaron Y. (2014b). "Colonial Caliphate, The Ambitions of the Islamic State", <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/colonial-caliphate-the-ambitions-of-the-islamic-state> (E.T. 15.06.2017).

Zelin, Aaron Y.(2014a). The War between ISIS and Al-Qaeda for Supremacy of the Global Jihadist Movement, The Washington Institute for Near East Policy, S. 20.

SUMMARY

Terrorism is a controversial topic of international relations. The word "Terror" comes from "terrere" which means horrify, threaten etc. The definition of terrorism can be interpreted as "a strategy with systematical, perpetual and organizational in order to obtain political aims. From this perspective, international terrorism can be identified as "terrorist acts that lead to international causes and consequences in terms of repetition and content. Religious terrorism is a kind of political violence. In this article, it is asserted that "religious terrorism (fourth wave)" which is in the context of Rapoport's "four waves of modern terrorism" seen as global terrorism. From this point of view, Al-Qaeda is the first example of global terrorism. ISIS is also the most concrete example of transformation of global terrorism. In other words, while Al-Qaeda symbolizes the creation of global terrorism, ISIS is an example of changing and transformation of global terrorism.

198

İİBF Dergi
38/1
Haziran
June
2019

ISIS emerged as an example of transformation of global terrorism. ISIS is founded by Ebu Musab El-Zerkavi, after USA's Iraq occupation process and disaffiliated from Al-Qaeda in 2013. It has gained strength from Arap Spring in Syria and Iraq. It has an ideology which has been inspired by Islamic fundamentalism and Salafi-Wahhabism. ISIS's organizational structures are highly complex and multidimensional. ISIS has single leader, administrative and military committees, financial sources (agriculture, oil, crime incomes etc.) ISIS has been employing not only classical terror tactics but also global networks and "proto-state" structure. ISIS uses social media and internet for propaganda and a lot of foreign terrorist fighters as well. ISIS has attacked different targets all over the world. It has used various brutal and military tactics.

In this article, it is aimed to deal with ISIS's global and multidimensional structure as a global terrorist organization. ISIS can be seen as a post-Al-Qaeda structure. Although ISIS has significantly lost strength in Syria and Iraq, it has global networks and propaganda power. ISIS still has ability to gain people for its organization. Finally, global terrorism will continue as to be a global security threat for all countries.